

ԹՐԱՆՍՓԱՐԵՆՍԻ ԻՆԹԵՐՆԵՇՆԼ
հակակոռուպցիոն կենտրոն

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ԵՎ ՌԻՍԿԵՐԸ**

ԵՐԵՎԱՆ 2011

TRANSPARENCY
INTERNATIONAL
Lietuvos skyrius

**National Endowment
for Democracy**
Supporting freedom around the world

Սույն հրապարակումը պատրաստվել է «Հայաստանի ՀԿ-ների մասնակցային կարողությունների զարգացում» ծրագրի շրջանակում, որն իրականացվել է Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ Լիտվայի մասնաճյուղի հետ համատեղ՝ Ժողովրդավարության զարգացման ազգային հիմնադրամի աջակցությամբ:

Թրանսփարենսի Ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոն
Հայաստան, Երևան 0025
Ալգեստան, 9-րդ փող., տուն 6
Հեռ.՝ (374 10) 569910, (374 10) 553069
Ֆաքս՝ (374 10) 571399
Էլ. փոստ: info@transparency.am
Ինտերնետային կայք: www.transparency.am

ԲՈՎԱՆՂԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱՃՈՒԹՅՈՒՆ	3
ՄԵԹՈՂԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ.....	3
ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ ԴԻՏԱՐԿՈՒՄ	4
ՅԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ	6
Արտաքին միջավայր	8
Կարողություն և զարգացում	11
Կառավարում և ղեկավարում	14
Թափանցիկություն և հաշվետվողականություն	14
Ֆինանսավորում և կայունություն	16
Վստահություն և ներգրավվածություն	18
Արդյունավետություն և ազդեցություն	20
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ	25
Հավելված 1. ՀԿ-ՆԵՐԻՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ՀԱՐՑԱՇԱՐ	27
Հավելված 2. ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ՀԱՐՑԱՇԱՐ	33
Հավելված 3. ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՈՆՅԱՆԵՐԻՆ, ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ ԵՎ ԼՐԱՏՎԱՄԻՋՈՑՆԵՐԻՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ՀԱՐՑԱՇԱՐ	34
Հավելված 4. ՊԱՏԱՍԽԱՆՈՂՆԵՐԻ ՑՈՒՑԱԿ	35

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Սույն ուսումնասիրությունն իրականացվել է « Հայաստանի ՀՀ-ների մասնակցային կարողությունների զարգացում» միջազգային ծրագրի շրջանակում: Այս ծրագիրը Թրանսփարենսի ինթերնեշնլ հակակոռուպցիոն կենտրոնի (ԹԻՀԿ) և Թրանսփարենսի ինթերնեշնլ Լիտվայի մասնաճյուղի համատեղ փորձնական նախաձեռնությունն է, որի նպատակն է խթանել Հայաստանի ՀՀ-ների հանրային քաղաքականության մասնակցային կարողությունները:

Սույն հրապարակումն ամփոփում է ՀՀ-ների աշխատանքը կարգավորող օրենսդրության մասին ընդհանուր դիտարկումն ու դրանց գործունեության ուսումնասիրությունը՝ շահագրգիռ կողմերի մասնակցությամբ: Ուսումնասիրությունը կենտրոնացել է հանրային քաղաքականության նկատմամբ հսկողություն իրականացնող կազմակերպությունների վրա և գնահատել դրանց գործունեության առանձին ասպեկտներ, ինչպիսիք են կարողությունն ու զարգացումը, կառավարումն ու ղեկավարումը, թափանցիկությունն ու հաշվետվողականությունը, ֆինանսավորումն ու կայունությունը, վստահությունն ու ներգրավվածությունը, արդյունավետությունն ու ազդեցությունը:

Հայաստանում պաշտոնապես գործող ոչ պետական, ոչ առևտրային ոչ կառավարական կազմակերպությունները, ներառյալ հասարակական կազմակերպությունները, արհեստակցական միությունները, հիմնադրամներն ու իրավաբանական անձանց միությունները գրանցվում են ՀՀ արդարադատության նախարարության իրավաբանական անձանց պետական ռեգիստրի գործակալությունում և ճանաչվում են ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքով: Ոչ կառավարական կազմակերպություն հասկացությունը մեծ մասամբ ընկալվում է որպես հասարակական կազմակերպություն, ինչը կարելի է բացատրել ոչ կառավարական կազմակերպությունների կազմում վերջինիս ավելի մեծ մասնաբաժնով, ավելի ակնառու գործունեությամբ և հասարակության մեջ ավելի լայն ճանաչմամբ:¹

ՄԵԹՈՂԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Հանրային քաղաքականության նկատմամբ հսկողություն իրականացնող ՀՀ-ների վերաբերյալ ուսումնասիրության մեթոդաբանությունը ներառում է ՀՀ-ների աշխատանքը կարգավորող օրենսդրության ընդհանուր դիտարկումն ու պրակտիկայի ուսումնասիրությունը, դրանց խնդիրներն ու մարտահրավերները: Պրակտիկան ուսումնասիրության է ենթարկվել՝ հիմնվելով հսկողություն իրականացնող մի շարք ՀՀ-ներից ստացված տեսակետների մշակման և նման կազմակերպությունների հետ առնչվող հիմնական շահագրգիռ կողմերի՝ դոնոր և միջազգային կազմակերպությունների, պետական կառույցների, կուսակցությունների ու լրատվամիջոցների կարծիքների հիման վրա: Հսկողություն իրականացնող ՀՀ-ներն ընտրվել են որպես ամենաակտիվ և ամենաշատ աչքի ընկնող խումբ Հայաստանի ՀՀ հատվածը ներկայացնող մի քանի հազարից, որոնք գրանցված են, բայց ոչ պարտադիր գործող:

2009 թ. հոկտեմբերից դեկտեմբեր ընկած ժամանակահատվածում ԹԻՀԿ-ը տվյալներ է հավաքել ՀՀ հատվածի վերաբերյալ՝ համաձայն մշակված հարցաշարերի (հավելվածներ 1,2 և 3): ՀՀ հարցաշարերը վերաբերում են ՀՀ-ների կողմից իրենց խնդիրների ընկալմանը Հայաստանի համատեքստում և ընդգրկում են կազմակերպության բնույթի, կարողության, գործունեության տեսակի, ինչպես նաև իրենց կողմից ընկալվող արդյունավետության, ներգործության, չափանիշների, մարտահրավերների, հարաբերությունների և այլնի մասին ընդհանուր տեղեկություն ստանալուն ուղղված հարցեր: Շահագրգիռ կողմերին ուղղված հարցաշարերը նպատակ ունեն վեր հանել

¹ Համաձայն պաշտոնական տեղեկության, որ տրամադրել է ՀՀ արդարադատության նախարարության իրավաբանական անձանց պետական ռեգիստրի գործակալությունը ի պատասխան ԹԻՀԿ 2010 թ. ապրիլին ուղարկված հարցման, գրանցված ոչ առևտրային կազմակերպությունների թիվը հետևյալն է՝ 5061 հասարակական կազմակերպություն (այդ թվում՝ 2 փակված), 784 արհեստակցական միություն, 825 հիմնադրամ (այդ թվում՝ 153 փակված) և 286 իրավաբանական անձանց միություն:

նրանց կարծիքը Հայաստանի ՀՀ-ների, ինչպես նաև տեսակետները նրանց ինդիհրների ու մարտահրավերների վերաբերյալ: Ծրագիրը դիմել է ավելի քան 48 ՀՀ-ների, ինչպես նաև շահագրգիռ կողմերի, ներառյալ՝ 16 դոնոր/ միջազգային կազմակերպությունների, 10 համապատասխան պետական կառույցների, 6 կուսակցությունների/ դաշինքների, 5 խմբակցությունների, որ ներկայացված են ՀՀ Ազգային ժողովում և կուսակցությունների 1 դաշինքի, 15 լրատվամիջոցների, 2 կրթական հաստատությունների: Հարցման են ենթարկվել 24 ՀՀ-ներ, 10 դոնոր կազմակերպություններ, 5 պետական հաստատություններ, 2 կուսակցություններ և 5 լրատվամիջոցներ, որոնց անունները նշված են հավելված 1-ում: ՀՀ-ներին ուղղված հարցաշարերը լրացվել են և գրավոր ներկայացվել, իսկ շահագրգիռ կողմերի հետ անցկացվել է հարցազրույց:

Ուսումնասիրության արդյունքները ներկայացվել և քննարկման են ենթարկվել 2010 թ. մարտին «Հայաստանի հասարակական կազմակերպությունների զարգացման հնարավորությունները եվ ռիսկերը» սեմինար-քննարկման ընթացքում՝ 24 ՀՀ-ների 32 մասնակիցների ներկայությամբ, որ կազմակերպվել էր ԹԻ Լիտվայի և ԹԻՀՀ-ի հետ համատեղ: Չեկույցին հետևել է գլխավոր մարտահրավերների վերաբերյալ քննարկում՝ մասնավորապես անդրադառնալով իրավական շրջանակի թերություններին, կառավարության հետ համագործակցության ինդիհրներին, այն կարծրատիպերին, որոնք խոչընդոտում են հանրության շրջանում ՀՀ-ների ճանաչմանը, դոնորների ավելի մեծ ակնկալիքներին, որ չեն համապատասխանում ՀՀ-ների ռեսուրսներին, թափանցիկության և վարքագծի կանոնների բացակայությունը:

Ուսումնասիրությունը միտված չէր վերլուծել պատասխանները, այլ ավելի շուտ՝ վեր հանել տարբեր կարծիքներն ու հատվածի հետագա զարգացմանն ուղղված հեռանկարները:

ՕՐԵՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ԴԻՏԱՐԿՈՒՄ

Հայաստանում ոչ կառավարական կազմակերպությունների աշխատանքը հիմնված է ՀՀ սահմանադրության դրույթի վրա: Ոչ կառավարական կազմակերպությունների հիմնական խմբի՝ հասարակական կազմակերպությունների գործունեությունը կանոնակարգվում է «Հասարակական կազմակերպությունների մասին» ՀՀ օրենքով:

Միավորումներ կազմելու մարդու և քաղաքացու իրավունքը նախատեսված է ՀՀ սահմանադրության հոդված 28-ով, որը ձևակերպված է այսպես. «Յուրաքանչյուր ոք ունի այլ անձանց հետ միավորումներ կազմելու, այդ թվում՝ արհեստակցական միություններ կազմելու և դրանց անդամագրվելու իրավունք: Յուրաքանչյուր քաղաքացի ունի այլ քաղաքացիների հետ կուսակցություններ ստեղծելու և դրանց անդամագրվելու իրավունք: Կուսակցություններ և արհեստակցական միություններ ստեղծելու և դրանց անդամագրվելու իրավունքներն օրենքով սահմանված կարգով կարող են սահմանափակվել զինված ուժերի, ոստիկանության, ազգային անվտանգության, դատախազության մարմինների ծառայողների, ինչպես նաև դատավորների և սահմանադրական դատարանի անդամի նկատմամբ: Մարդուն չի կարելի հարկադրել անդամագրվելու որևէ կուսակցության կամ միավորման: Միավորումների գործունեությունը կարող է կասեցվել կամ արգելվել միայն օրենքով նախատեսված դեպքերում՝ դատական կարգով:

Հասարակական կազմակերպությունների մասին ՀՀ օրենքով (հոդված 4) ամրագրված են հասարակական կազմակերպությունների գործունեության սկզբունքները, այդ թվում՝ օրինականությունը, հրապարակայնությունը, անդամության կամավորությունը, անդամների իրավահավասարությունը, ինքնակառավարումը, ղեկավարման կոլեգիալությունը: Հասարակական կազմակերպությունների մասին ՀՀ օրենքը (հոդված 15) մասնավորեցնում է, թե նման կազմակերպությունները ինչ գործունեություն կարող են ստանձնել իրենց նպատակներն իրականացնելու համար, այդ թվում՝ իր գործունեության մասին տեղեկատվություն տարածել, կազմակերպել և անցկացնել խաղաղ, առանց զենքի ժողովներ, հանրահավաքներ, երթեր և ցույցեր, օրենքով սահմանված կարգով ներկայացնել ու պաշտպանել իր և իր անդամների իրավունքներն ու օրինական շահերն

այլ կազմակերպություններում, դատարանում, պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմիններում, համագործակցել ոչ առևտրային այլ կազմակերպությունների, այդ թվում՝ միջազգային և օտարերկրյա ոչ կառավարական ոչ առևտրային կազմակերպությունների հետ, ինչպես նաև համակարգված գործունեություն ծավալելու, ընդհանուր շահեր ներկայացնելու և պաշտպանելու նպատակով այդ կազմակերպությունների հետ ստեղծել միություններ կամ անդամակցել նրանց ստեղծած միություններին՝ պահպանելով իր ինքնուրույնությունը և իրավաբանական անձի կարգավիճակը, ստեղծել առանձնացված ստորաբաժանումներ, իր կանոնադրությամբ սահմանված կարգով՝ մասնաճյուղեր և ներկայացուցչություններ, ինչպես նաև հիմնարկներ, ստեղծել առևտրային կազմակերպություններ կամ մասնակից դառնալ այդպիսի կազմակերպություններին: Օրենքը նաև թույլ է տալիս մարդկանց չգրանցված միավորումների գործունեություն, քանի դեռ նրանք չեն ներգրավվել ֆինանսական գործարքներում:

Հասարակական կազմակերպությունների մասին ՀՀ օրենքը (հոդված 21) նախատեսում է այն հանգամանքները, երբ կազմակերպությունը կարող է հարկադիր լուծարվել, այդ թվում, երբ կազմակերպության գործունեությունն ուղղված է Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական կարգը բռնի տապալելուն, ազգային, ռասայական, կրոնական ատելություն բորբոքելուն, բռնություն և պատերազմ քարոզելուն, կազմակերպությունը թույլ է տվել օրենքի բազմակի կամ կոպիտ խախտումներ կամ պարբերաբար իրականացրել է իր կանոնադրական նպատակներին հակասող գործունեություն, կազմակերպության հիմնադիր կամ լիազորած անձը (անձինք) թույլ են տվել օրենքի էական խախտումներ կամ կեղծիքներ, որոնք ազդել են կազմակերպության ստեղծման վրա: Ի հավելումն նշվածի, կազմակերպությունը կարող է լուծարվել նաև մնանկության հետևանքով:

Կարողություն և զարգացում

ՀԿ-ների գործունեությունը կանոնակարգող ՀՀ օրենսդրությամբ նախատեսված չեն այնպիսի դրույթներ, որոնք բացահայտորեն կարող են սահմանափակել կազմակերպությունների զարգացման կարողություններն (ներառյալ ռեսուրսներն ու անկախությունը) ու կազմակերպական ներուժը: Սահմանված չեն նաև դրույթներ, որոնք կարող են սահմանափակել ՀԿ-ների հսկողական գործունեությունը, կառավարությանը քննադատելը և քաղաքականության փոփոխությանը միտված շահերի պաշտպանությունը, քանի դեռ նման գործունեությունները համապատասխանում են օրենքի պահանջներին:

Կառավարում և ղեկավարում

Ինչպես նշված է Հասարակական կազմակերպությունների մասին ՀՀ օրենքում (հոդված 4), կազմակերպության գործունեության սկզբունքները ներառում են անդամության կամավորությունը, անդամների իրավահավասարությունը օրենքի առջև, ինքնակառավարումը, ղեկավարման կոլեգիալությունը: Այն նաև նշում է, որ պետությունը չպետք է միջամտի սույն կազմակերպությունների կառավարմանը:

Մինչև 2010 թ. ամառը կառավարության կողմից նախատեսվող վերահսկողությունը ողջամտության շրջանակում էր և սահմանափակված՝ օրենքի համաձայն պաշտպանելու օրինական հանրային շահերը: Այնուամենայնիվ, 2010 թ. օգոստոսն աչքի ընկավ օրենսդրական նախաձեռնությամբ, որն ավելացնում էր առանձին ոչ առևտրային կազմակերպությունների, ներառյալ ՀԿ-ների գործունեությանը կառավարության միջամտության ռիսկերը: Կառավարությունը որոշեց ստեղծել ստորաբաժանում՝ տեսչություն շատ լայն և անորոշ լիազորության շրջանակով՝ իրավունք վերապահելով վերահսկելու առանձին ոչ առևտրային կազմակերպությունների գործունեության օրինավորությունը: Այն ժամանակ, երբ կարծիքներ էին հավաքվում շահագրգիռ կողմերից սույն ակտը դեռևս ընդունված չէր, ուստի ոչ մի մեկնաբանություն չի ստացվել կոնկրետ այս տեսչության վերաբերյալ: Այնուամենայնիվ, հասարակական կազմակերպությունների նատմամբ վերահսկողությունն ուժեղացնելու արդեն իսկ գործադրվող ջանքերը մտահոգվելու տեղիք են տալիս այն առումով, որ նման մարմնի

կշանակետում նախ և առաջ կհայտնվեն անկախ և կառավարության աշխատանքը քննադատության ենթարկող ՅԿ-ները:

Թափանցիկություն և հաշվետվողականություն

Հասարակական կազմակերպության սկզբունքներից մեկը հրապարակայնությունն է հիմնականում իր անդամների առջև: Շահառուների և լայն հանրության առջև ՅԿ-ների թափանցիկության ու հաշվետվողականության վերաբերյալ հատուկ պահանջներ չեն սահմանված:

Համաձայն ՀՀ Ազգային Ժողովում վերջերս շրջանառվող իրավական փոփոխությունների նախագծի, ի հավելումս հարկային մարմիններին ներկայացվող հաշվետվությունների, օրենքով նախատեսվում է հաշվետվություններ ներկայացնել նաև ՀՀ արդարադատության նախարարությանը:

Դոկոր կազմակերպությունների առջև թափանցիկ և հաշվետու լինելը սովորաբար ֆինանսավորող կազմակերպությունների պահանջն է:

Ֆինանսավորում և կայունություն

ՅԿ-ների ֆինանսավորման հնարավորությունները սահմանափակ են համապատասխան օրենսդրության թերությունների պատճառով: Համաձայն Հասարակական կազմակերպությունների մասին ՀՀ օրենքի (հոդված 17) Հայաստանի հասարակական կազմակերպությունները կարող են ֆինանսավորվել դրամաշնորհների, անդամվճարների, նվիրատվությունների միջոցով: Ձեռնարկատիրական գործունեություն իրականացնելու համար հասարակական կազմակերպությունը պետք է ստեղծի առևտրային կազմակերպություն (հոդված 4): Անմիջական եկամուտ ձեռք բերելուն ուղղված գործունեությունը, ներառյալ գումարների հայայթումը, վճարովի ծառայությունները, նվիրատվությունները կամ պասիվ եկամուտը (գույքը վարձկալման տալով կամ բանկային հաշվից ձեռք բերված տոկոսով) համարվում են ձեռնարկատիրական գործունեություն համաձայն ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի (հոդված 2) և համապատասխանաբար հարկվում են:

Շահույթ ստանալու նպատակ հետապնդող և չհետապնդող հատվածների համար հարկային օրենսդրությունը նույնն է: Շահույթ ստանալու նպատակ չհետապնդող գործունեության համար հարկերից չեն ազատվում, բացի որոշ դեպքերի՝ սահմանված երկկողմանի (օրինակ, ԱՄՆ կառավարության հետ) պայմանագրերով:

Կամավորական աշխատանքը չի կարգավորվում ՀՀ օրենսդրությամբ, ուստի իրավական բացթողումները տեղիք են տալիս կամավորներ ունենալու օրինականության վերաբերյալ տարաբնույթ մեկնաբանությունների:

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ

Ընդհանուր առմամբ, ՅԿ-ների աշխատանքին առնչվող ընտրված հայեցակետերի վերաբերյալ կարծիքների ուսումնասիրությունը բացահայտել է դրանց թե՛ դրական և թե՛ բացասական հատկանիշները: Հետաքրքիր է, որ արտահայտված կարծիքները հաճախ բավականին սուբյեկտիվ էին և չէին ընդունում հարցվողների որոշակի խմբերի աշխատանքի հետ կապված հիմնահարցերը: Օրինակ, ՅԿ-ները փաստորեն չէին նկատում իրենց կազմակերպությունների լճացումը՝ պրոֆեսիոնալիզմի լճացածությունը կամ իրենց շահառուների հետ եղած շատ թույլ կապը: Իրենց հերթին, պետական պաշտոնյաները անտեսում էին այն իրավական խոչընդոտները, որ թույլ չէին տալիս ՅԿ-ներին դիվերսիֆիկացնել իրենց ֆինանսները:

Միջազգային կազմակերպությունների ներկայացուցիչները ավելի քննադատաբար էին տրամադրված իրենց սեփական աշխատանքի հանդեպ: Նրանցից ոմանք կարծիք են հայտնել, թե քաղաքացիական հասարակությունում առկա հիմնախնդիրները Հայաստանում պայմանավորված են ոչ միայն սոցիալ-քաղաքական իրողություններով և հենց ՅԿ-ների հիմնախնդիրներով, այլև դոնորների աշխատանքով: Չկա

համապատասխան համագործակցություն և համակարգում դոնոր կազմակերպությունների շրջանում, ոմանք հետևողական չեն իրենց ֆինանսավորման հարցում և որպեսզի լավ հարաբերություններ պահպանեն թե՛ կառավարության և թե՛ իրենց քննադատողների հետ, դրամաշնորհներ են տրամադրում երկու խմբերին էլ՝ և՛ անկախ ՀԿ-ներին, և՛ >կառավարական> կամ <գրպանային> ՀԿ-ներին: Մյուսները վախենում են ֆինանսավորել քննադատաբար տրամադրված ՀԿ-ներին, որոնք սովորաբար իրավապաշտպան ՀԿ-ներն են: Որոշ դոնոր կազմակերպություններ հիմնադրում են սիրելի ՀԿ-ների «ակումբներ, ֆինանսավորելով նրանց ցանկացած ծրագրերն ու նախագծերը, մյուսները գումարներ ունեն հատկացնելու և դրանք պարզապես տրամադրում են ծախսելու նպատակով, մի քանի դոնոր կազմակերպություններ էլ ֆինանսավորում են ՀԿ-ներին իրականացնելու իրենց սեփական առաջնահերթությունները և չեն գնահատում դրամաշնորհի ստացողների օրակարգերը:

Կուսակցությունների խմբի կողմից ներկայացված տեսակետները մեծ մասամբ հակասության մեջ են պետական պաշտոնյաների արտահայտած տեսակետների հետ, քանի որ հարցազրույցի համաձայնություն տված «Ժառանգություն» կուսակցությունը և կուսակցությունների դաշինք ներկայացնող «Հայ ազգային կոնգրեսը» ներկայացնում են ընդդիմությունը: Լրատվամիջոցների ներկայացուցիչների մասնակցությունը ավելի հավասարակշռված էր, քանի որ ներառում էր կառավարական, ոչ կառավարական և անկախ լրատվամիջոցներ: Այդուհանդերձ, քանի որ կառավարության կողմից ֆինանսավորվող լրատվամիջոցները շատ ներգրավված չեն եղել հարցման մեջ կամ վերլուծական պատասխաններ չեն ներկայացրել, կրկին սույն խմբի կարծիքում գերակայող է կառավարության տեսանկյուններին հակասող տեսակետները:

Պետական կառույցների խմբի հարցվողներից մեկը ներկայացնում է ՀՀ նախագահին կից հանրային խորհուրդը: Քանի որ այն պետական կառույց չէ իր դասական իմաստով, և նրա անդամների մեծ մասը պետական պաշտոնյաներ չեն, այդ կառույցի ներկայացուցչի պատասխանները հակված են աղճատելու կառավարության տված պատասխանների ընդհանուր բովանդակությունը: Հարցազրույցի ենթարկված որոշ պաշտոնյաներ փաստորեն քաջածանոթ չէին ՀԿ հատվածի և Հայաստանում նրանց գործունեության հետ: Հարցազրույցները ցույց են տվել, որ այն պաշտոնյաները, որոնք ավելի շատ էին կապված ՀԿ-ների հետ, ավելի շատ էին գնահատում նրանց ակտիվությունը, վստահությունը, կադրերին, թիմային աշխատանքը, հետևողներին: Քաջ գիտակցելով, որ գրանցված ՀԿ-ների թիվը մի քանի հազարի է հասնում, հարցվողներից մի քանիսը նկատել են, որ փաստացիորեն 100-150-ն են ակտիվ Հայաստանում, ում աշխատանքը ակնառու է:

Հետաքրքիր էր, որ նախքան իրենց գաղափարներն արտահայտելը, որոշ շահագրգիռ կողմեր, մասնավորապես՝ պետական կառույցների ներկայացուցիչները, կուսակցությունները և լրատվամիջոցները, կարևոր էին համարում իրենց կարծիքն արտահայտել առ այն, թե ինչ է ՀԿ-ն և ինչպիսին պետք է լինի նրանց դերը հասարակության մեջ:

Ընդհանուր առմամբ, ՀԿ-ներն ընկալվում են որպես ընդհանուր շահերի հիման վրա ձևավորված և իրենց հոգևոր ու ոչ նյութական կարիքները բավարարելուն ուղղված որոշակի անձանց միավորող ընկերություններ: Ակնկալվում է, որ դրանք պետք է նպաստեն հասարակական կյանքի տարբեր ոլորտների զարգացմանը, ակտիվացնեն մարդկանց, աջակցեն ինքնաիրացմանը, ուղղորդեն նրանց ներուժը, նպաստեն շփմանը, տարածեն գաղափարներ, ձևավորեն հասարակական կարծիք, զարգացնեն քաղաքացիություն, բարձրացնեն իրազեկությունը իրենց իրավունքների ու պարտականությունների հանդեպ և որոշակի թեմաների վերաբերյալ, մոբիլիզացնեն շահառուներին, պաշտպանեն նրանց իրավունքներն ու շահերը, հարցեր բարձրացնեն կառավարության օրակարգ, նպաստեն բարեփոխումներին, աջակցեն կառավարության գործունեությանը, օգնեն այն հիմնահարցերի լուծմանը, որոնք վերաբերում են հասարակությանը, ներգործություն ունենան որոշումների կայացման վրա, կառավարության գործողությունների նկատմամբ հանրային վերահսկողություն իրականացնեն:

ՀԿ-ներն ընդհանուր առմամբ ճանաչված են որպես հասարակության ինքնակազմակերպման կարևոր գործիք և լուրջ դեր ունեն խաղալու մի երկրում, որն

ընտրել է ժողովրդավարության ուղի: Որքան ավելի ակտիվ է ՅԿ հատվածը, այդքան ավելի բարենպաստ է տվյալ երկրի հասարակության վիճակը: ՅԿ-ները հիմնված են կամավորական աշխատանքի սկզբունքի և հասարակության տարբեր հիմնահարցերին անդրադառնալու ցանկության վրա: Ակնկալվում է, որ ՅԿ-ներն աշխատեն իրենց սեփական առաքելությունը, նպատակներն ու խնդիրները իրականացնելու ուղղությամբ, լինեն սկզբունքային, չեզոք, անկողմնակալ և անկախ:

Պետական կառույցների ներկայացուցիչները մասնավորապես շեշտել են, որ ՅԿ-ների հիմնական ուժեղ կողմը նրանց ոչ քաղաքական բնույթն է: Այս կազմակերպությունների կողմից քաղաքական հարցերի բարձրացումը վտանգում է նրանց աշխատանքի հանդեպ վստահությունը և ցույց տալիս նրանց քաղաքական դիվիդենտների ակնկալիքները: Նրանք կարծում են, որ ՅԿ ղեկավարների համակրանքն ու հակակրանքը որոշակի քաղաքական գործիչների հանդեպ չպետք է հանգեցնի համապատասխան կազմակերպություններին քաղաքականության մեջ ներգրավմանը:

Կուսակցությունների ներկայացուցիչները կարծիք են հայտնել, որ կուսակցություններն ու ՅԿ-ները նույն գործն են անում, քանի որ երկուսն էլ ուզում են փոխել կյանքը: Այնուամենայնիվ, նրանք տարբեր մեթոդներ են կիրառում: Օրինակ, ՅԿ-ները կարող են հրապարակայնորեն պաշտպանել առաջադեմ գաղափարներ, ներգրավել հանրային շահերի պաշտպանության մեջ, աջակցություն ցուցաբերել որոշ հարցերի տասնամյակներ շարունակ համակարգված և համբերատար ձևով, սակայն նրանք չեն կարող արմատական և արագ փոփոխություններ կատարել: Նման փոփոխություններն կարող են իրականացվել, երբ կուսակցությունները գան իշխանության, նոր օրենքներ ընդունեն և կազմակերպեն դրանց կիրարկումը: Համաձայն այս խմբի ներկայացուցիչների, ՅԿ-ները թերևս կարող են քաղաքականապես չեզոք լինել իդեալական ժողովրդավարական հասարակությունում, քանի որ նրանք կախված չեն լինի այն հանգամանքից, թե ով է ներկայացնում իշխանությունը: Բռնապետության պայմաններում հստակ բաժանում կա իրական ՅԿ-ների և >կառավարական> ՅԿ-ների միջև, և իրական ՅԿ-ները, փաստորեն, չեն կարող չեզոք մնալ: Այն կազմակերպությունները, որ զնահատում և նպաստում են ժողովրդավարական արժեքների կայացմանը, կարող են թիմ կազմել քաղաքական այն շարժումների հետ, որոնք իրականում պայքարում են ժողովրդավարական սկզբունքների կիրառման համար: Հատուկ դեր է վերապահվում իրավապաշտպան ՅԿ-ներին, հաշվի առնելով, որ ընդդիմության բազմաթիվ դերակատարներ ճնշված են իշխանությունների կողմից: Մյուս կողմից, ուժեղ ընդդիմության առկայությունը երաշխիք կարող է հանդիսանալ կանխելու անկախ ՅԿ-ների նկատմամբ բռնատիրական ռեժիմի վերահսկողությունը:

Լրատվամիջոցների ներկայացուցիչները կարծում են, թե հասարակական կազմակերպությունները պետք է խաղան քաղաքացիական հաստատության հիմնական հենասյան դերը, ներկայացնեն տարբեր խմբեր ու հանրության պրոֆեսիոնալ շրջաններ և նպաստեն նրանց համապատասխան հիմնահարցերի լուծմանը, պաշտպանեն սոցիալապես խոցելի խմբերի շահերը: Այն ՅԿ-ները, որ որոշակի միջազգային կազմակերպությունների և շարժումների մասնաճյուղեր են, պետք է նաև նպաստեն երկրում ժողովրդավարական գործընթացներին և տարածեն միջազգային, մասնավորապես եվրոպական չափանիշներ և արժեքներ:

Ստորև ներկայացված է շահագրգիռ խմբերի կարծիքները, որ առնչվում են ՅԿ աշխատանքի որոշակի ասպեկտների հետ, ներառյալ՝ արտաքին միջավայրը, կարողությունն ու զարգացումը, կառավարումն ու ղեկավարումը, թափանցիկությունն ու հաշվետվողականությունը, ֆինանսավորումն ու կայունությունը, վստահությունն ու ներգրավվածությունը, արդյունավետությունն ու ազդեցությունը:

Արտաքին միջավայր

ՅԿ-ներ

Արտաքին միջավայրի իրենց գնահատման մեջ ՅԿ-ները նշել են հետագա զարգացմանը նպաստող քաղաքացիական հասարակության հաստատությունների բարենպաստ միջավայրի պակասը, որ բացատրվում է իրավական դաշտով, ինչպես նաև՝

երկրում տիրող ներկա քաղաքական-տնտեսական իրավիճակով: Ժողովրդավարության իրականացումը շատ ցածր մակարդակում է, լայնատարած են մարդու իրավունքների ոտնահարումները, շարունակական կեղծիքները ընտրական գործընթացներում, լրատվամիջոցների գրաքննության վերահաստատումը: Մյուս կողմից հանրությունը քիչ է իրազեկված իրենց իրավունքների մասին, ժողովրդավարական զարգացումների պահանջը թույլ է զարգացած: Ի հավելումն նշվածի, միջազգային կազմակերպությունները նվազող հետաքրքրություն են ցուցաբերում Հայաստանի և տարածաշրջանի ժողովրդավարության հանդեպ: Մի քանի ՀԿ-ներ հավատացած են, որ իրենց աշխատանքը նաև ինչ որ կերպ ազդեցություն է կրել գոյություն ունեցող կոռուպցիայի, տնտեսական ճգնաժամի, Ադրբեջանի հետ հակամարտության, Թուրքիայի հետ փակ սահմանների պատճառով:

Դոկոր կազմակերպություններ

Դոկոր կազմակերպությունների համաձայն, շահույթի նպատակ չհետապնդող կազմակերպությունների գործունեությունը կանոնակարգող Հայաստանի օրենսդրությունը լավ մշակված չէ և որոշ առումով հնացած է: Նման թերությունները նպաստում են Հայաստանի ոչ կառավարական հատվածի որոշ արդի հիմնախնդիրների առկայությանը: Բացի այդ, առնվազն երկու անգամ փորձ է կատարվել կանոնակարգելու ՀԿ գործունեությունը նոր օրենսդրության առաջադրման՝ 2005-ին >Լոբբիստական գործունեության մասին< ՀՀ օրենքի և 2009-ին >Հասարակական կազմակերպությունների մասին< ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին> օրենքի միջոցով: Ակնկալվում է, որ ներկայումս քննարկվող վերջին փաստաթուղթը լուրջ սահմանափակումներ կմտցնի ՀԿ-ների անկախության պահպանման հարցում: Ուստի մտավախություն կա, թե ՀՀ կառավարությունը հետևում է ՀԿ-ների գործունեության մեջ պետական վերահսկողություն սահմանելու Ռուսաստանի և Ադրբեջանի քաղաքականությանը:

Ընդհանուր առմամբ, դոկոր կազմակերպությունների կարծիքով, այն միջավայրը, որում գործում են ՀԿ-ները, անկանխատեսելի է և անհավասար տարբեր կազմակերպությունների համար: Չիմանալով ինչ ակնկալել կառավարությունից ու նրա իրավապահ կառույցներից, ՀԿ-ների մեծ մասը որոշ չափով հակված է ինքնագրաքննության՝ նրանց ուշադրությանն արժանանալուց խուսափելու և սեփական անվտանգությունը պահպանելու նպատակով: Այսպիսով, իրենց գործունեություններում նրանք ջանում են ոչ ոքի ոտքը չտրորել:

Կան բազմաթիվ ոչ կառավարական կազմակերպություններ, որ հիմնադրվել են և/կամ ամբողջապես ենթարկվում են կառավարության պաշտոնյաներին ու նրանց բարեկամներին (այսպես կոչված >կառավարական> ՀԿ-ներ): >Կառավարական> ՀԿ-ներն օգտագործվում են կառավարության կողմից որպես «թզենու տերև» քողարկելու երկրում եղած հիմնախնդիրները: Մտավախություն կա, թե Հայաստանի քաղաքացիական հասարակությունը ինչ-որ ժամանակ անց կգրկվի իրական իրավապաշտպանությունից, հանրային շահերի պաշտպանությունից, կամ անկախ հետազոտական կենտրոններից, քանի որ նկատվում է նրանց փոխարինողների՝ >կառավարական> ՀԿ-ների աճ, որոնք իշխանությունների քաղաքականությանը, օրինակ՝ ընտրությունների կեղծմանը դրական են արձագանքում: Միաժամանակ, այն ՀԿ-ները, որոնք սովորաբար քննադատում են կառավարության գործողությունները, մարգինալացվում են տարբեր մեթոդների գործադրմամբ՝ քննադատության արժանանալով կառավարության վերահսկողության ենթակա լրատվամիջոցներով, նրանց կազմակերպած միջոցառումներին լրատվամիջոցների ներկայության և դրանց լուսաբանելու արգելմամբ, և այլն:

Վերջերս կառավարությունը՝ թե՛ կենտրոնական և թե՛ տեղական մակարդակում, սկսել է դրամաշնորհներ տրամադրել այն ՀԿ-ներին, որոնք աշխատում են սոցիալական ոլորտում, ինչը ցույց է տալիս ոչ կառավարական ոլորտի դերակատարների աշխատանքի որոշակի ճանաչում: Այդուհանդերձ, ընկալումն այնպիսին է, թե կառավարությունը կհանդուրժի ՀԿ-ներին այնքան ժամանակ, քանի դեռ կարող է վերահսկել նրանց գործունեությունը: Կառավարական մարմինների կողմից նախաձեռնած հասարակական կառույցները, օրինակ՝ 2008 թ. ՀՀ Նախագահին կից ստեղծված ՀՀ հանրային խորհուրդը, հիմնադրվել են քաղաքացիական հասարակության ու ՀԿ հատվածի իմիտացիայի նպատակով:

Չարցման ենթարկված դոնոր կազմակերպություններից մեկի ներկայացուցչի կարծիքով ՅԿ-ների որոշ թուլություններ՝ ընդհանուր հոգնածությունը, թերահավատությունը, ցինիզմը մեծապես պայմանավորված են երկրում տիրող ընդհանուր իրավիճակով, լայնատարած աղքատությամբ, որ տարիներ շարունակ պարուրված է եղել երկնիշ տնտեսական աճի վերաբերյալ գովեստի քողով, հանցագործների մի խմբի, բռնակալ կառավարության կողմից պետության ղեկավարմամբ, շարունակաբար կեղծված ընտրություններով և իրական քաղաքական քննախոսության բացակայությամբ: Ակտիվ գործունեություն ծավալելու տեսանկյունից նման իրավիճակը ընդհանուր առմամբ հուսալքող է:

Պետական կառույցներ

Պետական կառույցների ներկայացուցիչները չեն նկատել կամ մատնանշել ՅԿ-ների արտաքին միջավայրին առնչվող հիմնախնդիրները:

Կուսակցություններ

Չարցման ենթարկված ընդդիմադիր շարժումներ ներկայացնող կուսակցությունների ներկայացուցիչները կարծում էին, որ ՅԿ-ների հիմնական մարտահրավերը բռնակալ կառավարությունն է՝ երկրում տիրող բռնատիրական քաղաքական ու տնտեսական համակարգը: Ընդհանուր առմամբ կառավարությունը չի սիրում իրեն քննադատող, ուժեղ, վստահ, ակտիվ և հանրաճանաչ ՅԿ-ներին, հիմնականում այն կազմակերպություններին, որ աշխատում են իրավապաշտպան, կոռուպցիայի դեմ պայքարի ոլորտում կամ պարզապես կառավարությունից պահանջում են հաշվետվողականություն: ՅԿ-ների հանդեպ կառավարության վերաբերմունքը սովորաբար արտացոլվում է կառավարամետ թերթերում հրապարակված հոդվածներում:

Բռնատիրական հասարակությունում ՅԿ-ներին կարելի է դյուրությամբ ճնշել, և նրանք ոչ մի աջակցության չեն արժանանա, եթե չլինի ընդդիմադիր մամուլ և միավորված ընդդիմություն: Անկախ ՅԿ-ների գոյությունը հնարավոր է միայն ուժեղ ընդդիմության առկայության պայմաններում: Ուժեղ ընդդիմության առկայությունը բերել է իրական ՅԿ-ների գոյության և նրանք այժմ օգնում են քաղաքական շարժմանը: Սա չի նշանակում, թե ՅԿ-ները քաղաքական շարժման մասնաճյուղն են հանդիսանում, այլ ավելի շուտ միանում են պայքարելու հանուն միևնույն նպատակի իրականացմանը:

Չարցվողներից մեկի կարծիքով հայ իրականության մեջ ՅԿ-ներին կարելի է դասակարգել երկու խմբի: Առաջին խմբի ՅԿ-ները գոյություն ունեն միայն թղթի վրա, համագործակցում կամ անգամ ֆինանսավորվում են կառավարության կողմից: Երկրորդ խմբի կազմակերպությունները, փաստորեն, հազարավոր գրանցվածներից ընդամենը մի քանիսն են, որ հիրավի հետամուտ են իրեց առաքելությանը, նպատակների իրականացմանը և չեն վախենում կառավարության հետ առճակատումից:

Չայաստանում ձևավորվել է այն կարծրատիպը, որ ՅԿ-ները հիմնականում իրականացնում են արտասահմանյան կազմակերպությունների կողմից իրենց պարտադրված նպատակները, և որ նրանք կարող են կարևոր դերակատարություն ունենալ ցանկացած գունավոր հեղափոխության մեջ: Կառավարամետ լրատվամիջոցներում տեղ են գտել իրական իրավապաշտպան ՅԿ-ներին որպես լրտեսներ և դրածոներ զրպարտող մի շարք հոդվածներ, նրանց ներկայացնելով որպես միջազգային կազմակերպությունների համար աշխատողներ և անգամ որպես դավաճաններ, ովքեր գործում են ընդդեմ Չայաստանի շահի: Դա պարզապես ՅԿ-ների դեմ ուղղված քարոզարշավ է՝ վարկաբեկելու անկախ ՅԿ-ների զեկույցներն ու գործունեությունը, չընդունելով քննադատություն և մեղադրելով նրանց գունավոր հեղափոխություններին ուղղված գործունեությունների մեջ: Անկախ այն բանից, թե կազմակերպությունները կուսակցություն են, թե ՅԿ, եթե խոսում են ընտրությունների թերությունների, մարդու իրավունքների ոտնահարումների և միջազգային չափանիշների հետ համապատասխանության մասին, քննադատության են արժանանում արևմուտքից ֆինանսավորվելու մեղադրանքով: Կուսակցության մի ներկայացուցչի կարծիքով կառավարությունը վախեցած է, թե երկրում առկա է 2003-2004 թվականներին Վրաստանում տիրող իրադրության նման իրավիճակ, երբ ՅԿ-ները մեծ դեր խաղացին մարդկանց համախմբելու ուղղությամբ և նպաստեցին օրակարգի ձևավորմանը, քանի որ

իրականում ՅԿ-ներն ունեն հորձառու պրոֆեսիոնալ ակտիվիստներ, որոնք աչքի էին ընկնում հասարակության վրա կամ իրենց ոլորտներում ունեցած զգալի ներգործությամբ:

Հասարակական կազմակերպությունների մասին օրենքում առաջարկվող փոփոխություններն ուղղված են հենց վերահսկելու նրանց ֆինանսավորումը և արգելելու ժողովրդավարական բարեփոխման կամ հեղափոխության մեջ ՅԿ-ների կողմից ցանկացած դերակատարության:

ՁԼՄ-ներ

Լրատվամիջոցների ներկայացուցիչների համաձայն Հայաստանում ՅԿ հատվածը դեռևս հստակ ձևավորված չլինելով, մեծ հարգանքի չի արժանացել: Կա այնպիսի ընկալում, համաձայն որի ՅԿ-ները ֆինանսավորվում և գրանցվում են երկու հիմնական նպատակով՝ դրամաշնորհների միջոցով փող աշխատելու կամ պետական իշխանությունների կողմից տարբեր նպատակներով օգտագործվելու համար: Երկրում առկա ՅԿ-ների մեծ մասը չի համապատասխանում հատվածի հիմնական առաքելությանը և գրանցված հազարավոր կազմակերպություններ հիմնականում զբաղված են ժողովրդավարական գործընթացների իմիտացիայով:

Ոմանք հավատացած են, թե ժողովրդավարական հաստատությունների, ինչպիսին ՅԿ-ն է, իրացման վրա ազդող գործոններից մեկը ազատ շուկայի բացակայությունն է, ինչպես նաև տնտեսական ու քաղաքական մենաշնորհների առկայությունը:

Նաև այնպիսի կարծիք կար, թե շատ դժվար է ազդեցություն ապահովել ՅԿ-ների և անգամ նույնիսկ կուսակցությունների աշխատանքով, քանի որ դյուրին չէ Հայաստանի կառավարության վրա ներգործելը, որը վերածվել է միաբևեռ մենաշնորհային քաղաքական համակարգի, որի հիմնական նպատակը իր իշխանությունը պահելն է:

Կար նաև կարծիք, թե ՅԿ գործունեության կանոնակարգման համար օրենսդրությունը մշակված չէ այնպես, որպեսզի ՅԿ հատվածը դառնա ավելի ուժեղ: Նրա համար նախատեսված հարկային օրենսդրությունը և պետական կառավարման մեխանիզմները պետք է տարբեր լինեն այլ հատվածների օրենսդրությունից ու մեխանիզմներից: Հարկ չկա, որ Հայաստանը ներդնի Նոր մեխանիզմ, այլ ավելի շուտ պետք է կիրառի որոշ եվրոպական երկրներում առկա օրինակները: Չնայած, մյուս կողմից, Հայաստանի ՅԿ հատվածի հիմնախնդիրներից մեկը համարվում է այն, որ արևմտյան երկրների օրինակը ընդամենը պատճենված է ոչ պատշաճ ձևով՝ առաջացնելով որոշակի աղավաղումներ:

Կարողություն և զարգացում

ՅԿ-ներ

ՅԿ-ների գնահատմամբ իրենց կարողությունները խիստ սահմանափակ են իրականացվող աշխատանքի՝ անհամապատասխան և առկա ռեսուրսների՝ սահմանափակ լինելու պատճառով: Ֆինանսավորման պակասը սահմանափակում է նրանց՝ Նոր աշխատակազմ ներգրավելու և դրանում ներդրում կատարելու կարողությունները: Արդյունքում աշխատակազմը գերծանրաբեռնված է և բավականաչափ ժամանակ չունի պրոֆեսիոնալ զարգացման համար: Որոշները նշել են, թե ֆինանսապես ոչ կայուն վիճակի պատճառով ինդիվիդուալները որակյալ երիտասարդ կադրեր ներգրավելու և պահպանելու: Մյուս դժվարությունը Նոր մարդկանց ներգրավելու ռիսկն է, քանի որ նրանք կարող է նվիրված չլինել ՅԿ-ին: Մի քանի հարցվողներ նշել են համապատասխան ոլորտում առկա միջազգային գործընկեր կազմակերպությունների մասին անբավարար տեղեկատվությունը, գործընկերային հարաբերությունների մեջ ներգրավելու և միջազգային շարժումներին մասնակցելու համար առկա միջոցների պակասը:

Դոնոր կազմակերպություններ

Դոնոր կազմակերպությունների կարծիքով վերջին տարիների ընթացքում, թեպետ արտասահմանյան/արտաքին ֆինանսավորումով, ՅԿ-ները կարողացել են ճանաչում գտնել Հայաստանի հասարակության մեջ և վճռորոշ դերակատարություն ունենալ՝

երկրում առկա որոշակի բացասական երևույթները հակադարձելու գործում: Որոշ հարցվողներ այսօրվա իրավիճակը ավելի լավ են համարում, քան մի քանի տարի առաջ: Մյուսներն ավելի շատ բացասական միտումներ են տեսնում: Ընդհանուր առմամբ, դոկորները ակնկալում են Հայաստանի քաղաքացիական հասարակության հատվածը տեսնել որպես ինքնակառավարվող, հույսն իր ուժերի վրա դնող և կայուն մարմին, որը որոշակի աջակցություն է ստանում պետությունից:

Դոկորների կողմից գնահատանքի արժանացած՝ Հայաստանի ՀՀ-ների ուժեղ կողմերն են նրանց նվիրվածությունը համապատասխան գաղափարներին և ակտիվ ներգրավվածությունը, փորձագիտական հմտությունը և վերլուծական կարողությունը, դիրքորոշում արտահայտելու ցանկությունն ու շահագրգիռ համայնքի համախմբումը՝ լուծելու հիմնախնդիրները: Որոշ ՀՀ-ներ որոշակի դիրք, ինչպես նաև միջազգային ճանաչում են ձեռք բերել երկրում: Այդուհանդերձ, ընդհանուր ընկալումն այնպիսին է, թե ՀՀ-ները խիստ արդյունավետ չեն և չեն իրացնում իրենց ողջ ներուժը:

Դոկորներն այն կարծիքի են, թե Հայաստանի ՀՀ-ները արդյունավետ չեն օգտագործում առկա ռեսուրսները և չեն ձգտում դրանք առավելագույնի հասցնել: Նրանց մեծ մասը կարծես թե բավարարված է եղած ֆինանսներով և դուրս չի գալիս ու չի զբաղվում ֆոնդահայթայթմամբ այլ աղբյուրներից՝ դոկորներից, հիմնադրամներից, մասնավոր ընկերություններից, ինչպես նաև անհատներից: Նրանք իրականում չեն օգտվում իրենց համար հասանելի մարդկային ռեսուրսներից՝ կամավորներ, պրակտիկանտներ, համայնքներ: Շատերը գերադասում են չեզոք թեմաներ, չեզոք գործունեություն՝ ուսուցում, իրազեկության բարձրացում, բաց թողնելով քաղաքացիների իրավունքների պաշտպանությունն ու հանրային շահերը:

Դոկորները հիմնականում հիասթափված են թարմ գաղափարների ու կազմակերպությունների կողմից ցուցաբերվող ստեղծագործական մոտեցումների պակասից: Ընդհանուր ընկալումն այնպիսին է, թե ՀՀ-ները ինքնակրթությամբ չեն զբաղվում, չեն սովորում այլոց փորձից, մասնագիտորեն չեն աճում և ինստիտուցիոնալ գիտելիք չեն կուտակում: ՀՀ-ների բազմաթիվ կարողությունները բավարար չեն և նրանք կարիք ունեն գարգացնելու մի շարք, այդ թվում՝ ծրագրային առաջարկ և հաշվետվություն պատրաստելու, իրենց առաջարկների տրամաբանությունը ներկայացնելու, ռացիոնալ վերլուծություն կատարելու ու եզրակացությունների հանգելու կարողություններ: Նրանցից որոշները դեռևս լեզվի, մյուսները՝ ֆոնդահայթայթման հմտությունների խնդիր ունեն: Հաճախ նրանք առավել հետամուտ են անմիջական արդյունքին, քան վերջնական արդյունքին ու ազդեցությանը: Ընդհանուր առմամբ ՀՀ-ները տեսանելի ապագայի համար հստակ ռազմավարության ունենալու և շատ հարցերում ստեղծագործական մոտեցում ցուցաբերելու կարիք ունեն: Որոշ ՀՀ-ների փորձի պակասը կարելի է վերագրել արտաքին աշխարհի հետ շփումների և Հայաստանից դուրս արդյունավետ գործող ՀՀ-ների հետ հաղորդակցության պակասին:

Որոշ ՀՀ-ներ կարծում են, թե Հայաստանի ՀՀ-ների մեծ մասը չեն աշխատում երիտասարդության հետ և կազմակերպության ներսում չեն ներգրավում նոր ռեսուրսներ նոր սերնդի դաստիարակության համար: Երբեմն մեծահասակները չեն ցանկանում ընդունել երիտասարդների, քանի որ վերջիններս բավականաչափ ցանկություն չունեն և շահագրգռված չեն սովորելու և նվիրվելու աշխատանքին: Պարզվում է հաճախ ֆինանսական ռեսուրսները խանգարող հանգամանք են հանդիսանում բարձր որակավորում ունեցող երիտասարդության՝ այդ հատված մուտք գործելու վրա, մինչդեռ պատահում է, որ ՀՀ եկողները բախվում են անհավասար հնարավորությունների հետ:

ՀՀ հատվածը հաճախ մասնատված է, քանի որ կազմակերպությունները մրցակցում են սահմանափակ աղբյուրներից ստացվող նույն դրամաշնորհի համար: Սահմանափակումները երբեմն ավելի լուրջ են նորաստեղծ ՀՀ-ների համար: Նրանց համար դժվար է աչքի ընկնելը, քանի որ գործող ուժեղ ՀՀ-ներից շատերը արդեն պատմություն և հեղինակություն ունեն և իրենց տեղը գտել են կյանքում որպես համապատասխան ոլորտների փորձագետներ: Այսպիսով, ՀՀ համայնքում սերունդների միջև մեծ բախում կա:

Փորձառու, ռեսուրսներով հագեցած և գիտակ ՀՀ-ների մեծ մասը կենտրոնացած է Երևանում, մինչդեռ մարզերում տեղակայված ՀՀ-ների կարողությունները բավականին փոքր են: Այնուամենայնիվ, մայրաքաղաքում տեղակայված ՀՀ-ների գործունեության

ծավալումը մարզերում հավանության չի արժանանում տեղական մակարդակում: Չնայած մարզերում գտնվող ՅԿ-ները հաճախ անհրաժեշտ գիտելիքի ու փորձի կարիք ունեն, նրանք գերադասում են համապատասխան գործունեությամբ զբաղվեն իրենք՝ ինքնուրույն:

Մի շարք դոնոր կազմակերպություններ ՅԿ-ների հետ ձևավորում են ինստիտուցիոնալ գործընկերություններ՝ ոչ միայն իրենց համապատասխան օրակարգն իրականացնելու, այլև ՅԿ-ներից գիտելիքներ ու փորձ ձեռք բերելու համար: Արտերկրի այն դոնորները, որոնք ներկայացուցչություններ չունեն Հայաստանում, ոլորտը լավ չեն ճանաչում և ի վիճակի չեն համապատասխան ծրագրեր իրականացնող գործընկերներ փնտրել, գերադասում են ֆինանսավորել խոշոր և կայացած ՅԿ-ներին: Մինչդեռ այն միջազգային կազմակերպությունները, որոնք ներկայացուցչություններ ունեն տեղերում, վերջերս աշխատում են ՅԿ-ների շրջանը լայնացնել՝ ֆինանսավորելով սկսնակ ՅԿ-ների փոքր ծրագրեր և աջակցել նրանց զարգացմանը: Նրանք նաև սկսել են գերադասել աշխատել նոր ՅԿ-ների հետ: Հին և խոշոր ՅԿ-ները զարգանալու և իրենց աշխատելաճը փոխելու մեծ ցանկություն չեն ցուցաբերում և աջակցություն ստանալու կարիք այնքան չունեն, մինչդեռ նորերը թարմ գաղափարներ են բերում, ավելի շատ են կապված իրենց համայնքների հետ և հաճախ ավելի խանդավառ են իրենց գործում:

Պետական կառույցներ

Պետական կառույցների կարծիքով ՅԿ-ները Հայաստանում որոշ հետաքրքիր ծրագրեր են իրականացնում և ի վիճակի են հանրային հնչեղության որոշակի հարցեր մտցնել կառավարության օրակարգ: Նրանք ի վիճակի են տեղեկատվություն ստանալ և այն վերլուծել: Այնուամենայնիվ, ՅԿ-ների պրոֆեսիոնալիզմը կարծես թե բավականին խնդրահարույց է: Օրինակ, որոշ դեպքերում, երբ ՅԿ-ին տրամադրված տեղեկությունը բարդ է, նրանք ի վիճակի չեն հասկանալ այն և ազդել հանրային կարծիքի վրա: ՅԿ հատվածը, համարվում է, որ հաստատվել է կառուցվածքային տեսանկյունից, մինչդեռ ֆունկցիոնալ տեսակետից այն զարգացման երկար ուղի ունի անցնելու: Թեպետ կան որոշակի բացառություններ, ՅԿ-ների դերը ընդհանրապես շատ թույլ է Հայաստանի իրողության մեջ:

Կուսակցություններ

Կուսակցությունների ներկայացուցիչները կարծում են, թե ՅԿ-ները դեռևս զարգացման գործընթացում են որպես երրորդ հատված: Նրանց ամենամեծ թուլությունը ֆինանսավորման մեխանիզմն է, քանի որ տեղական ֆինանսավորում չի հատկացվում: ՅԿ-ները ֆինանսավորվում են միջազգային համայնքից, արտերկրից, ինչը հաճախ հիմք է տալիս շահարկել արտասահմանյան շահերին ծառայելու մեջ նրանց մեղադրանքը: Կառավարությունը պետք է այնպիսի համակարգ ստեղծի երկրում, որով ՅԿ-ներին կառավարությունից անկախ կդարձնի: Միևնույն ժամանակ, պետք է լինեն ուժեղ, պատասխանատու, հաշվետու, ճշումից զերծ և քննադատությունից չվախեցող ՅԿ-ներ:

ՉԼՄ-ներ

Համաձայն լրատվամիջոցների ներկայացուցիչների, Հայաստանի ՅԿ-ներն ընդհանրապես քաջատեղյակ չեն հասարակության մեջ իրենց սեփական դերից, իրենց աշխատանքի վերաբերյալ հստակ պատկերացում չունեն, մարդկանց հետ չեն կարողանում հաղորդակցվել տեղում և նրանց ուղերձ ուղարկել, ֆինանսական ռեսուրսների կարիք ունեն: Նրանց հիմնական ուժեղ կողմը կուտակված մտավոր ներուժն է, որն ինչ որ կերպ փոխհատուցվում է կազմակերպական և ֆինանսական թույլ կողմերի դիմաց: Արտահայտված մյուս տեսակետն այն է, թե ՅԿ-ներն ուժեղ են, քանի որ նրանք հարաբերականորեն անկախ են և, միևնույն ժամանակ, թույլ են քանի որ ունեն անկախության պակաս: Լրատվամիջոցները հաճախ են օգտվում նրանց՝ պրոֆեսիոնալ, մասնավորապես արտահայտվելու ազատությանը հետամուտ ՅԿ-ների արտադրանքից՝ գրքեր, ինտերնետային կայքեր, այլ տեղեկատվություն:

Կառավարում և ղեկավարում

ՅԿ-ներ

Կառավարմանն ու ղեկավարմանն առնչվող հիմնախնդիրների շարքում որոշ ՅԿ-ներ նշել են իրենց անդամների սահմանափակ ներգրավվածությունը: Մի քանիսը նշել են կամավորների ներգրավվածության ցածր մակարդակը:

Դոնոր կազմակերպություններ

Դոնոր կազմակերպությունների կարծիքով կառավարման հիմնախնդիրները Հայաստանի ՅԿ-ների հիմնական պորբլեմն են համարվում: Նրանք սովորաբար ունեն թույլ խորհուրդներ, իսկ բուն կառավարումը, որոշումների կայացումն ու ներկայացուցչությունը հիմնականում կատարվում է անհատ առաջնորդների կողմից: Սույն երևույթը հիմնականում վերագրվում է Հայաստանի հասարակության ընդհանուր արժեքներին և անհատ առաջնորդների վրա հիմնված համակարգին: Որպես կանոն, առաջնորդության հմտություններով օժտված ակտիվ անձինք, գալով ՅԿ-ներ, կանգնում երկընտրանքի առջև՝ առանձնանալ և սեփական կազմակերպություններ հիմնադրել առաջնորդության սեփական ներուժը դրսևորելու համար, թե՞ մնալ որպես երկրորդ/երրորդ անձ սահմանափակ իշխանության շրջանակով: Շատ ՅԿ-ներ հանդես են գալիս որպես մեկ դերասանի թատրոն, ինչը նաև վտանգ է պարունակում ՅԿ-ների իսկ գոյության առումով: ՅԿ-ները չունեն կազմակերպության ներսում նոր ընդունված մարդկանց կազմակերպական կարողությունները զարգացնելու այնպիսի ռազմավարություն, ինչպիսիք են ճանաչումը, ուսուցումը, իշխանությամբ օժտելը, լիազորություն տալը, առաջխաղացումը: Կառավարումն ունի վերանայման անհրաժեշտություն՝ առավել հնարավորություն ընձեռելով կոլեկտիվ որոշումների ընդունմանը:

Մյուս շահագրգիռ կողմերը չեն բարձրացրել ՅԿ-ների կառավարմանն ու ղեկավարմանն առնչվող հարցեր:

Թափանցիկություն և հաշվետվողականություն

ՅԿ-ներ

ՅԿ-ները չեն անդրադարձել այն հարցերին, որոնք կապված են թափանցիկության և հաշվետվողականության հետ:

Դոնոր կազմակերպություններ

Համաձայն դոնոր կազմակերպությունների ներկայացուցիչների, ՅԿ-ների թափանցիկությունն ու հաշվետվողականությունը մեծ մասամբ ընկալվում է որպես դրամաշնորհային ծրագրերի իրականացման վերահսկողություն դոնորների կողմից, որին իրենք նպաստում են զանազան հաշվետվությունների և մոնիտորինգի համակարգերի ներդրման միջոցով: Որոշ դոնորներ նաև ջանում են իրենց ծրագրերի շրջանակում թափանցիկություն ապահովել և պահանջում են հրապարակայնություն ինտերնետային կայքերի, տեղեկագրերի, լրատվամիջոցների միջոցով, ինչպես նաև՝ որոշ մասնակցային գործընթացներ շահագրգիռ կողմերին ներգրավմամբ:

Դոնորներին հաճախ չեն բավարարում ՅԿ-ների ներկայացրած հաշվետվությունները: Ֆինանսական հաշվետվություններն ու ստացականների հանձնումը համոզիչ չէ, քանի որ Հայաստանում հնարավոր է ծախսերի համար ստացականներ ստանալ ցանկացած գնով: Անգամ կան դոնորներ, որոնք բոլորովին չեն վստահում այն ՅԿ-ներին, որոնք ընտրվում են որպես իրենց ինստիտուցիոնալ գործընկերներ. նրանք գերադասում են ինքնուրույն կատարել որոշակի գնումներ, որպեսզի խուսափեն ֆինանսների վատ կառավարումից:

Ընդհանուր առմամբ, Հայաստանի ՀԿ-ները չեն ընկալվում որպես շատ թափանցիկ, չնայած որ իրենք թափանցիկություն են պահանջում կառավարությունից: Այսպիսով, որոշ դոնորների մտահոգում է նրանց խոսքի և գործի միջև անհամապատասխանությունը: Չնայած ՀԿ-ները պարտավոր չեն հաշվետու լինել կառավարությանը, քանի որ նրանք ձևավորվել են իրացնելու միավորումներ կազմելու իրենց իրավունքը, այդուհանդերձ կարիք կա հանրային հաշվետվողականության և հաշվետվությունների ու ֆինանսավորման հրապարակայնության: Հնարավոր չէ լինել հանրային շահին ծառայող կազմակերպություն և պրակտիկայում հակադրվել թափանցիկության և հանրային շահի ներկայացման հասկացությանը: Այնուամենայնիվ, եղանակ ևս գոյություն ունի արտահայտում, թե ՀԿ-ների գործունեության հրապարակայնությունը կարող է որոշ վտանգ պարունակել. օրինակ, անդամության բացահայտումը կարող է անհատ անդամների հալածանքի և խտրականության պատճառ դառնալ:

Պետական կառույցներ

ՀԿ-ների թափանցիկության մասին կարծիքները տարբերվում էին պետական պաշտոնյաների շրջանում: Կար մի կարծիք, որ ՀԿ-ները Հայաստանում բոլորովին թափանցիկ չեն և ոչ մի հստակություն չկա նրանց ինդիքների և ֆինանսավորման կապակցությամբ: Միաժամանակ նրա կողմից որպես վատ փորձի օրինակ էր բերվել մի կազմակերպություն, որն արդեն իսկ ուներ նշված ողջ տեղեկատվությունն իրենց ինտերնետային կայքում: Մյուս պաշտոնյան նշել էր որոշ բացառություններ՝ նկատի ունենալով այն կազմակերպություններին, որոնք պարբերաբար գրքույկներ են հրապարակում իրենց գործունեության մասին:

Պաշտոնյաներից մեկն առաջարկել էր, որ ՀԿ-ների թափանցիկության վերաբերյալ դատողություններն արվեն հանրության կողմից և այդ նպատակով իրականացվի հարցում: Մյուսը մատնանշել էր ՀԿ-ների մասին ավելի մատչելի տեղեկատվություն ունենալու անհրաժեշտությունը, որպեսզի ընդհանուր հետաքրքրությունների շրջանակում ուժեղացվի համակարգում ու համագործակցությունը: Հարցվողներից մեկը շեշտել էր, որ ՀԿ-ները պետք է որ սեփական թափանցիկությունն ու հաշվետվողականությունն ապահովելու համար ներդնեն նույնչափ ջանքեր, որչափ հանրային հատվածում թափանցիկության խթանման համար: Մինչդեռ մյուսը նշել էր, որ ՀԿ-ները բավականին թափանցիկ են և պետք է վճռորոշ դեր խաղան պետական կառույցների կողմից ծախսվող միլիոնավոր դոլարների դրամաշնորհների ծախսման նկատմամբ հսկողություն իրականացնելու հարցում:

Կարծիքներից մեկի համաձայն գործող օրենսդրությունն արդեն իսկ ապահովում է ՀԿ-ների թափանցիկությունը և այն փոխելու հարկ չկա: Ստավախություն կա, թե թույլ խորհուրդների պարագայում որոշ առաջնորդներ օգտագործում են գույքը և կազմակերպության այլ միջոցներն իրենց սեփական շահի համար: Այնուամենայնիվ, նման ՀԿ-ների անդամներն իրավունք ունեն հաշվետվողականություն պահանջել և դիմել դատարան որևէ պրոբլեմի առկայության դեպքում:

Կային կարծիքներ, թե ՀԿ-ները պետք է թափանցիկ լինեն իրենց անդամների, պետական կառույցների և այլ գործընկերների հետ իրենց հարաբերություններում, նախարարությունները նույնպես պետք է թափանցիկ լինեն ՀԿ-ներին իրենց ծրագրերում ներգրավելու համար, որպեսզի նրանք մոնիտորինգի ենթարկվեն, թե ինչպես են միլիոնավոր դոլարներ ծախսվում և ինչ արդյունք են ունենում:

Կուսակցություններ

Համաձայն կուսակցությունների ներկայացուցիչների, կառավարության առջև ՀԿ-ների հաշվետվողականությունը պետք է տարբերվի հանրության առջև հաշվետվողականությունից: Կարծիք կա, թե ժողովրդավարական հասարակության մեջ կառավարությանը հաշվետու լինելու անհրաժեշտություն չպետք է լինի, այդուհանդերձ ՀԿ-ները պետք է հրապարակեն իրենց հաշվետվություններն ու հաշիվները: Մինչդեռ ոչ ժողովրդավար երկրում, ինչպիսին Հայաստանն է, հանրության առջև հաշվետվողականությունը կարող է անգամ բացասական հետևանք ունենալ, քանի որ կառավարությունը կարող է օգտագործել ձեռք բերված տեղեկատվությունը որոշ ՀԿ-ների ճնշելու համար: Բյուջեից գումարներ ստացող ՀԿ-ների անկախությունը համարվում էր

բավականին սահմանափակ, քանի որ մի կողմից կառավարությունն, ամենայն հավանականությամբ, կվերահսկի նրանց գործունեությունը, մյուս կողմից, ՅԿ-ները կաշկանդված կլինեն դրսևորելու անաչառ վերաբերմունք ու քննադատություն:

ՉԼՄ-ներ

Լրատվամիջոցների համար դժվար էր գնահատել ողջ հատվածի և մի քանի հազար ՅԿ-ների թափանցիկության մակարդակը: Կան թե՛ թափանցիկ և թե՛ ոչ թափանցիկ ՅԿ-ներ: Մասնավորապես նրանք, որ գումար են ստանում պետական բյուջեից, հաշվետվողականության չեն կոչվում իրենց ծախսերի համար և հասարակությունը ոչ մի կերպ չի վերահսկում այդ գումարները: Կար նաև այն ընկալումը, թե ՅԿ-ներն ավելի թափանցիկ են, քան մասնավոր ընկերությունները, քանի որ նրանք գոնե հաշվետու են իրենց դոնորներին: ՅԿ-ներն անգամ ավելի հաշվետու են, քան լրատվամիջոցները, քանի որ վերջիններս հաճախ սև փողերից են օգտվում: Միաժամանակ ՅԿ-ների աշխատակիցներն ի վիճակի են իրենց գումարը վաստակել արժանապատվորեն և առանց նվաստանալու՝ դրանով շարժելով որոշ մարդկանց / հատվածների նախանձը:

Ֆինանսավորում և կայունություն

ՅԿ-ներ

Ըստ ՅԿ-ների ներկայացուցիչների, ՅԿ-ների ամենամեծ մարտահրավերը միջազգային դոնորների կողմից տրամադրվող հասանելի ֆինանսավորման ոչ կայուն և կարճաժամկետ բնույթն է: Նրանցից ֆինանսավորում ստանալու հնարավորություններն ավելի ու ավելի են քչանում ժամանակի ընթացքում: Ի հավելումն այդ սահմանափակման, հաճախ լինում են դեպքեր, երբ դոնորները գերադասում են չֆինանսավորել այն ծրագրերը կամ ՅԿ-ներին, որոնք կարող են իշխանություններին չբավարարել: Նշված մյուս պրոբլեմները տեղական ֆինանսավորման սահմանափակումներն են, աշխատակազմի միջազգային փորձի, տեխնիկական կախավորման պակասը:

Ընդհանուր առմամբ, պարզվում է, որ ՅԿ-ներն ունեն մեծ նկրտումներ և դրանք իրականացնելու անբավարար միջոցներ: Այդ խնդիրը նաև ազդում է կազմակերպության՝ զարգացման և կայունության հեռանկարի վրա:

Դոնոր կազմակերպություններ

Դոնորների կարծիքով կայունությունը սովորաբար խնդրահարույց է և Չայաստանի ՅԿ-ների մեծամասնության հիմնական մարտահրավերն է: Նրանք մեծ ջանքեր են գործադրում գոյատևելու՝ ոչ միայն ֆինանսներ հայթայթելու, այլև իրենց առաքելությունն իրականացնելու, սեփական ուղուց չջեղվելու կամ զիջումների չգնալու առումով: Որոշ ՅԿ-ներ փորձում են ստանալ դրամաշնորհներ, որոնք չեն համապատասխանում իրենց առաքելությանն ու նպատակներին: Շատերը գոյատևում են դրամաշնորհից դրամաշնորհ, որոնք սովորաբար փոքր են և կարճատև: Ուստի, բավականին դժվար է նրանց համար հասնել ապահովության և նույնիսկ պահպանել փորձառու աշխատակազմը:

Ընդհանուր առմամբ, Չայաստանի ՅԿ-ները տեղական ֆինանսավորման հնարավորությունը չունեն: Որոշակի ֆինանսավորում ստացվում է որոշ շահերի հետամուտ խմբերի և կառավարության կողմից, ինչն ավելի շուտ բաժին է հասնում այսպես կոչված կամ «կառավարական» կամ «գրպանային» ՅԿ-ներին: Չկան նշաններ, որ կառավարությունը նախատեսում է ֆինանսներ տրամադրել իրական անկախ ՅԿ-ներին, չնայած վերջերս սկսել է բյուջեից հատկացումներ կատարել որոշ ՅԿ-ների սոցիալական ծրագրերի համար: Մյուս կողմից, որոշակի գործողությունների համար բյուջեից ֆինանսավորումը կարող է նաև հակասական լինել, քանի որ այն ստացող ՅԿ-ի հնարավոր քննադատությունը կառավարության հասցեին կարող է ինչ-որ կերպ արհեստական թվալ:

Հայաստանի ՀԿ-ները չափազանց մեծ կախում ունեն արտաքին աղբյուրներից: Բայց չնայած միջազգային դոնոր կազմակերպությունները շահագրգռված են պահպանել իրենց ծրագրերի արդյունքների և ազդեցության կայունությունը, նրանք չեն կարող Հայաստանի ՀԿ հատվածի համար մշտական ֆինանսավորում ապահովել: ՀԿ-ները կարիք ունեն դիվերսիֆիկացնել իրենց ֆինանսական աղբյուրները և ջանալ ստեղծագործ մոտեցում ցուցաբերել դրա հանդեպ:

Պետական կառույցներ

Պետական կառույցների ներկայացուցիչները կարծում էին, որ քանի որ ՀԿ-ների դերը մարդկանց խմբի ընդհանուր շահը համախմբելն է որոշակի գաղափարներ խթանելու նպատակով, նրանց կայունությունը մեծ մասամբ պետք է կախված լինի գաղափարի շուրջ համախմբված մարդկանց թվից, քան ֆինանսավորումից: Փողը պետք է միայն միջոց հանդիսանա գաղափարներ իրականացնելու համար և Հայաստանի ՀԿ-ների կայունության համար երկրորդական դեր կատարի: Միաժամանակ, որոշ հարցվողներ այն կարծիքն են արտահայտել, թե Հայաստանի ՀԿ-ները հիմնականում «գրանտակեր» են, որոնք հիմնադրվում են այս կամ այն միջազգային կամ տեղական կազմակերպություններից դրամաշնորհներ ստանալու համար:

Կայունությունը կարելի կլինի ապահովել, եթե հասարակության անդամները, դառնալով որոշակի արժեքների և գաղափարների կրողներ, ստանձնեն քաղաքացիական պատասխանատվություն և պայքարեն հանուն դրանց իրականացման: Հայաստանում գաղափարները ծնվում են ֆինանսավորող կազմակերպության մակարդակում և պարտադիր չէ, որ լայն հանրությունը համամիտ լինի դրանց հետ: Դոնորները հիմնականում իրենց գաղափարները վաճառում են փողի դիմաց և հաճախ անզամ դրանք իրականացնող ՀԿ-ները դրանց կրողները չեն:

Այնուամենայնիվ, մշտական և կայուն ֆինանսավորում ապահովելը ՀԿ-ների հիմնական մարտահրավերն է: Մի կողմից, տնտեսական իրավիճակը ընդհանուր առմամբ խիստ խնդրահարույց է Հայաստանում, որտեղ աղքատության մակարդակը բարձր է և ՀԿ հատվածում ֆինանսավորման պակասը երկրի բարեկեցության արտացոլումն է: Մյուս կողմից, որոշ միջազգային դոնորներ հաճախ կանոնավոր կերպով ֆինանսավորում են նույն կազմակերպություններին և անտեսում մյուսներին, ինչը չի նպաստում ՀԿ հատվածի զարգացմանը, այլ առաջացնում է կոռուպցիոն ռիսկեր այդ ոլորտում: Տեղական օրենսդրությունը լավ մշակված չէ կայունություն ապահովելու համար: Գնումների մասին ՀՀ օրենքը լուրջ խոչընդոտներ է հարուցում ՀԿ-ների համար, որպեսզի նրանք մասնակցեն պետության առաջարկած մրցույթներին: Միաժամանակ, ակնհայտ է, որ սեփական ռեսուրսների պակասը կարող է հանգեցնել արտաքին դոնորներից կախվածության, ուստի անկախության սահմանափակման, չեզոքության և անկողմնակալության ու պրոֆեսիոնալիզմի պակասի, մղելով նրանց ամեն կերպ հետամուտ լինել տարբեր տեսակի նախագծերի, և այլն:

Հարցվողներից մեկն ընդունել է, որ ՀԿ-ները մեղադրվում են «գրանտակերության» կամ արտաքին ֆինանսավորումից կախվածության հարցում, բայց մատչելի և/կամ հասանելի տեղական աղբյուրներ չկան Հայաստանում, ուստի նրանք ստիպված են փնտրել արտաքին աղբյուրներ: Այնուամենայնիվ, կառավարման մշակույթը երկրում չի հասել այն մակարդակի, որ նախքան մեկին քննադատելը հարկ լինի հասկանալ, թե արդյոք Հայաստանը որպես պետություն ամեն ինչ արել է ՀԿ հատվածը զարգացնելու համար:

Կուսակցություններ

Կուսակցությունների ներկայացուցիչներն ընդունել են, որ ոչ մի համապատասխան իրավական դրույթ չկա ՀԿ-ների ֆինանսավորումն ապահովելու համար: Լավ կլինի ընդունել այն երկրի պրակտիկան, որտեղ օրինակ, քաղաքացիները իրենց հարկերից 2 տոկոս են վճարում իրենց ընտրությամբ որևէ ՀԿ-ի և խնդրի լուծման նպատակով: Սա նպաստում է ՀԿ-ների անկախությանը, քանի որ նրանք փաստացի ֆինանսավորվում են իրենց համակիրների կողմից:

ՉԼՄ-ներ

ՅԿ-ների կայունության հարց չի բարձրացվել լրատվամիջոցների ներկայացուցիչների կողմից:

Վստահություն և ներգրավվածություն

ՅԿ-ներ

ՅԿ-ները կարծում են, թե ընդհանուր առմամբ, հանրության կողմից անվստահություն կա ոչ կառավարական հաստիքի նկատմամբ: Մարդիկ պասիվ են և անտարբեր, քանի որ իրենց սեփական իրավունքների ու ազատությունների և իրենց կյանքի վրա ազդող որոշումների կայացման գործընթացների հանդեպ քիչ են իրազեկված:

Դոնոր կազմակերպություններ

Հարցման ենթարկված դոնորների մեծ մասը շեշտել է թույլ կապը այն շահագրգիռ անձանց ու համայնքների հետ, որոնց ենթադրաբար ծառայում են ՅԿ-ները: Նրանք ունեն սոցիալական հենքի, անդամակցություն ու կամավորների պակաս: Եվ նրանցից որոշները հիրավի չեն հասկանում հանրությանը ներգրավելու, հետևորդներին դաստիարակելու և նրանց հաշվետու լինելու կարևորությունը, որպեսզի ավելի շատ ջանք ներդնեն այդ նպատակով: Նրանք չգիտեն, թե ինչպես հաղորդակցվեն և աշխատեն համայնքի հետ: ՅԿ-ները գործում են ավելի շատ որպես իրենց սեփական թիմերի համար գործարար կառույցներ, քան հանրային շահի պաշտպանության խմբեր՝ ներկայացնելով ոչ միայն իրենց, այլև իրենց շահագրգիռ կողմերին: Այս ձևը նույնպես համարվում է աշխատելու ավելի դյուրին մեթոդ, հաշվի առնելով, որ հանրության առջև բաց լինելու դեպքում կարող է նրանց աշխատանքը մանրազնին ուսումնասիրության արժանանալ և խանգարվել: Պահանջարկի կողմը նույնպես լավ զարգացած է, քանի որ հասարակությունը շատ բան չի պահանջում ՅԿ-ներից: Նշված մտահոգությունները հնչել են բազմաթիվ դոնորների կողմից դրամաշնորհի ստացողների առջև, սակայն վերջիններիս կողմից դրանք նոր զարգացման չեն արժանացել: Դոնորներից որոշները հուսով են, թե նորաստեղծ ՅԿ-ները կարող են հետամուտ լինել այդ գաղափարին և այն հանգամանքը, որ կան հանրությանը ներկայացնող նորաստեղծ կազմակերպություններ, կարող է մրցակցություն առաջանալ և բազմապատկել արդյունքը:

Ինչպես նշել են պատասխանողները, հանրային կարծիքի ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ լայն հանրությունը չի վստահում ՅԿ-ներին՝ հավանաբար նրանց համարելով դրամաշնորհի հետևից ընկնողներ կամ արտասահմանյան կազմակերպությունների կողմից նշանակվածներ, ովքեր դիրքորոշումներ են որդեգրում միայն ավելի շատ գումար ստանալու նպատակով: Նման կարծիքի հարելու պատճառներից մեկը կարող է հանդիսանալ հանրության և համապատասխան շահագրգիռ կողմերի հետ շփվելու ՅԿ-ների անկարողությունը: Այնուամենայնիվ, ՅԿ-ներն ավելի մեծ վստահություն են վայելում հանրության շրջանում, քան կառավարությունն ու լրատվամիջոցները, այսպիսով, կապեր հաստատելու նրանց ջանքերը կարող են վճռորոշ լինել սոցիալական աջակցության արժանանալու առումով:

Որոշ դոնորներ մտահոգ են, թե ՉԼՄ-ները չեն ընդունում ՅԿ-երի կարևոր դերակատարությունը և նրանց գործունեությունը նորմալ չեն լուսաբանում: Հեռարձակվող լրատվամիջոցները մեծ կախում ունեն կառավարությունից, մինչդեռ տպագիր մամուլը ավելի դոգմատիկ է՝ ծառայելով ավելի շատ քաղաքական շահերին: Մյուս կողմից ինչպես դոնորներն են ասում, ՅԿ-ներն իրենք համառություն չեն ցուցաբերում լրատվամիջոցների հետ աշխատանքում:

Ընդհանուր առմամբ, ՅԿ-ներն այնքան էլ ստեղծագործաբար չեն մոտենում իրենց գաղափարները գովազդելու ու տարածելու համար այլ մեթոդներ կիրառելուն: Դոնորները հավատացած են, թե քանի որ երկիրը փոքր է, տեղեկատվությունը կարող է դյուրությամբ տարածվել հասարակության անդամների միջև ոչ միայն հեռուստատեսությամբ ու թերթերով, այլ նաև հանրային միջոցառումների միջոցով հրապարակներում, տեղեկատվական թերթիկներ բաժանելով, համացանցով, և այլն:

Որոշ դոնորներ կարծում են, թե ՅԿ-ների միջև մեծ է համագործակցությունը: Նրանք ներգրավվում են թիմային աշխատանքում դեպքից դեպ՝ հրատապ հարցերի

կապակցությամբ: Այլապես նրանք համագործակցում են միայն այն դեպքում, երբ որոշ ճնշում կա միջազգային կազմակերպությունների կողմից: Ընդհանուր առմամբ, համագործակցությունը կարծես թե համընդհանուր գաղափար չէ Հայաստանում, քանի որ մարդիկ ավելի անհատապաշտ են, կենտրոնացած իրենց, իրենց գերդաստանների ու ընկերների վրա:

Հարցվողներից մեկը տեսակետ է հայտնել, թե հաճախ դժվար է համագործակցել պետական կառույցների հետ, քանի որ նրանք կարծում են, թե ՀԿ-ները գրագետ չեն, լուրջ չեն, գոռգոռում են: Այսպիսով, քաղաքացիական հասարակության պատասխանատվությունն է սեփական հեղինակություն ձեռք բերել և գտնել ամենաազմավարական մոտեցումը սեփական օրակարգը առաջ տասնելու համար, քանի որ այլ կերպ այն չի աշխատի:

Պետական կառույցներ

Պետական կառույցները կարծում են, թե ՀԿ-ները ընդհանուր առմամբ չունեն հետևորդներ և կոնկրետ կապեր այն համայնքների հետ, ում նրանք ներկայացնում են: Նրանք ավելի շատ իրականացնում են իրենց սեփական կամ դոնորների օրակարգը, քան ներկայացնում են հանրային շահը:

ՀԿ-ների մարտահրավերներից մեկն այն է, որ նրանք երկխոսության մեջ չեն մտնում և չեն համագործակցում իրար հետ: Նրանք ավելի շատ նախանձ և մրցակցող են, քան հանդես են գալիս որպես գործընկերներ լրբբինգ կամ ազդեցության այլ տեխնիկա բանեցնելիս:

Մի ներկայացուցիչ կարծում էր, թե հարկ կա վստահություն զարգացնել՝ շարունակաբար համապատասխան ոլորտներում աշխատելով, որոշակի հարցերին առնչվող փորձագիտական հմտություններ զարգացնելով, այլ անձանց համար որպես հեղինակություն հանդես գալով, փորձագետների ներգրավելով, որոշում կայացնողների վրա ներգործելու համար լրբբինգի հմտություններ զարգացնելով և այլն:

Պետական պաշտոնյաները սովորաբար ծանոթ են ՀԿ-ների հետ որոշակի տեղեկատվություն/փաստաթղթեր ձեռք բերելու նպատակով պետական կառույցներ ուղարկվող հարցումների, պետական կառույցներին կից խառը խորհուրդներին նրանց մասնակցության, ՀԿ-ների քննարկումներին ներկա լինելու և իրենց միջոցառումներին հրավիրելու, հեռարձակվող ծրագրերի և այլ միջոցներով: ՀՀ գլխավոր դատախազը կանոնակարգել է ՀԿ-ների հետ համագործակցությունը՝ հրաման արձակելով Հայաստանի Հանրապետության դատախազության և հասարակական կազմակերպությունների միջև մասնակցային համագործակցության կարգը հաստատելու մասին: Վանաձորի քաղաքապետարանը առաջինն է Հայաստանում, որ սոցիալական գործընկերության փորձ ունի ՀԿ-ի հետ և պատրաստ է նման պրակտիկան շարունակել՝ համաֆինանսավորելով համատեղ աշխատանքը: Հարցման ենթարկված պաշտոնյաները մեծ մասամբ դրական կարծիքի են այն ՀԿ-ների հանդեպ, որոնց հետ նրանք համագործակցում են կանոնավոր կերպով:

Համաձայն հարցվողներից մեկի, պետական կառույցների և երրորդ հատվածի միջև կա բևեռացում և փոխադարձ քննադատություն: Չնայած պետական կառույցները ՀԿ-ների հետ աշխատելու իրենց պատասխանատվությունն են արտահատում, գործնականում նրանք չեն աշխատում: Կարծիք կա, թե լավ կլինի, նախարարություններում ունենալ մարդիկ, որ ունեն ոչ կառավարական կառույցներում աշխատելու փորձը և հակառակը, որպեսզի այս հաստատությունները միմյանց ավելի լավ հասկանան:

Կուսակցություններ

Պատասխանող կուսակցությունների ներկայացուցիչներն այն կարծիքի էին, թե որոշ ՀԿ-ներ որոշակի ոլորտում բարձր մակարդակի պրոֆեսիոնալներ են և ընդունված են որպես բարեփոխումների գաղափարների կրողներ: ՀԿ-ների հաշվետվությունները հաճախ օգտագործվում են ընդդիմադիր կուսակցությունների կողմից:

ՉԼՍ-ներ

Լրատվամիջոցների ներկայացուցիչներն իրենց պատրաստակամությունն են հայտնել աշխատելու այն ՀԿ-ների հետ, որոնք արդյունավետ են գործում, ասելիք և

աշխատանք ունեն ներկայացնելու: Նրանք դրական կարծիք են արտահայտել այն ՀԿ-ների մասին, որոնց հետ համագործակցում են, բայց բացասական կարծիք են արտահայտել հատվածի մասին առհասարակ:

Ընդդիմադիր լրատվամիջոցները մասնավորապես գնահատել են համագործակցությունը իրավապաշտպան խմբերի և պրոֆեսիոնալ լրատվական ընկերակցությունների հետ, մինչդեռ կառավարության կողմից վերահսկվող լրատվամիջոցները հիմնականում տվել են կառավարության հետ կապված կազմակերպությունների անուններ: Նշվել է, որ համագործակցություն է տեղի ունենում թերթերին հարցազրույցներ տրամադրելու, մամուլի ասուլիսներ կազմակերպելու, քննարկումներին և այլ միջոցառումներին հրավիրելու միջոցով:

Արդյունավետություն և ազդեցություն

ՀԿ-ներ

Որոշ, հատկապես մարդու և քաղաքացիական իրավունքների ոլորտում գործող ՀԿ-ներ, զգում են, որ Հայաստանի ներկայիս քաղաքական ճգնաժամի պայմաններում իրենց կազմակերպությունների նպատակները գրեթե անիրականալի են:

Աշխատանքի արդյունավետությունը մեծապես տուժում է, որովհետև ՀԿ-ները կատարում են լրացուցիչ չպլանավորված աշխատանք, քանի որ նրանք պատասխանատվություն են զգում զբաղվել հրատապ արձագանք պահանջող հանրային կարևորության հարցերով, ինչի արդյունքում հաճախ ողջ կազմակերպության աշխատանքը խաթարվում է:

Շատ ՀԿ-ներ կարծում են, թե կառավարությունը պահպանում է մասնակցային գործընթացը ձևական մակարդակում, առկա է համագործակցության փորձի և մշակույթի պակաս կառավարության պաշտոնյաների, ինչպես նաև ոչ կառավարական կազմակերպությունների հետ: Փաստացիորեն, որոշումների կայացման մակարդակում հանրային մասնակցություն չի ապահովվում:

ՀԿ-ների աշխատանքի ներգործությունը հաճախ ի չիք է դառնում գործարարների կողմից իրականացվող լոբբինգի պատճառով և սովորաբար տևտեսական ու ֆինանսական շահերը գերակայում են մարդու իրավունքների և սոցիալական հարցերի նկատմամբ: Չանգվածային լրատվամիջոցները, որոնք կարող են նպաստել ՀԿ-ների արդյունավետությանն ու ներգործությանը մեծապես վերահսկվում են պետության կողմից և ընկալվում՝ որպես կոռումպացված:

Դոնոր կազմակերպություններ

Դոնոր կազմակերպությունները բազմազան ցուցանիշներ են կիրառում ՀԿ-ների աշխատանքի անմիջական արդյունքը մոնիտորինգի ենթարկելու և գնահատելու նպատակով: Դրանք ներառում են, բայց չեն սահմանափակվում հրապարակումների, դասընթացների, կրթություն ստացողների, խորհրդատվություն ստացողների, դատարան ներկայացված գործերի, հանրային շահերի պաշտպանության քարոզարշավների թվով և այլն: Արդյունքների արդյունավետությունը գնահատելու համար որոշ կազմակերպություններ նաև կիրառում են որակական ցուցանիշներ, օրինակ, դատարանների կողմից ՀԿ-ների հարուցած դատական գործերի հաշվի առնելը, քաղաքականության փոփոխության շրջանակը, համայնքի մոբիլիզացման աստիճանը, կիրառված հաղորդակցության և շահերի պաշտպանության գործիքների շրջանակը և այլն: Մի քանի դոնորներ քննադատության էին ենթարկում այն ՀԿ-ներին, որոնք կենտրոնանում են արդյունքի ցուցանիշների վրա և անտեսում ազդեցությունը: Մյուսներն ընդունում էին, որ իրենց համար նույնպես դժվար է չափել ազդեցությունը և կարող են ուղղակի հուսալ, որ օրինակ, ողջ Հայաստանում կրթական ծրագրին տասնյակ անձանց մասնակցության պարագայում դասընթացի ժամանակ սովորած թեման կմնա յուրաքանչյուր մարզից առնվազն 5 անձի ուշադրության կենտրոնում:

Դոնորները կարծես թե տարբեր նախասիրություններ ունեն իրենց ֆինանսավորած ծրագրերի արդյունքների գնահատման առումով: Կային որոշ դոնոր կազմակերպություններ, որ մարզերում տեղական ՀԿ-ների ծավալած հանրային շահերի

պաշտպանության աշխատանքը համարում էին չափազանց արդյունավետ իրենց խնդիրներն իրականացնելու առումով, մինչդեռ բարձր մակարդակի բարեփոխում իրականացնելու մյուսների ջանքերը համարվում էին բավականին հավակնոտ և ոչ միշտ դեպի խնդիրների լուծում տանող:

Որոշ դոկորների կարծիքով երկրում կան հատուկետ արդյունավետ ՅԿ-ներ, այնուամենայնիվ, դժվար է ասել, թե՞ առկա է ՅԿ համայնք որպես այդպիսին՝ ընդհանուր շահերով, համայնքային արժանապատվությամբ, բարոյականությամբ, արժեքներով օժտված և այլն: Կա խմբային պատասխանատվության, շահի, հաղորդակցության և համակարգման պակաս, որն ի վերջո ազդում է ՅԿ-ների արդյունավետության վրա: Յամայնքը դառնում է աչքի ընկնող միայն այն դեպքում, երբ ինչ որ արտակարգ բան է պատահում՝ օրինակ, մարդու իրավունքների ոտնահարում, շրջակա միջավայրի պրոբլեմներ, >Յասարակական կազմակերպությունների մասին< օրենքում փոփոխությունները և այլն: Այդ դեպքում ՅԿ-ները դառնում են ավելի ակտիվ, դաշինքներ են առաջանում, պայքարում են կառավարության գործողությունների դեմ և հաճախ կարողանում են ազդեցություն գործել որոշումների կայացման վրա:

ՅԿ-ների աշխատանքի ազդեցությունը կարելի է գնահատել տարբեր կերպ, հաշվի առնելով նրանց պրոակտիվ և ռեակտիվ աշխատանքը: ՅԿ-ների պրոակտիվ գործողությունները դրական մեծ արդյունք չեն գրանցում, մինչդեռ ռեակտիվ գործողություններն ավելի արդյունավետ են: ՅԿ-ների՝ հանրային շահերի պաշտպանությանն ուղղված աշխատանքը գործնականում չի տանում քաղաքականության փոփոխության և ՅԿ-ների կողմից առաջադրած փոփոխությունները սահմանափակված են ընդամենը որոշակի շրջանակով (օրինակ՝ քաղաքացիներին ցուցաբերած օգնություն, դատական գործերը շահել), մակարդակով (հիմնականում համայնքային մակարդակ) և տևողությամբ: Փորձը ցույց է տալիս, որ ՅԿ-ներն ի վիճակի են եղել բարձր լայնամասշտաբ ազդեցության հանգել միայն այն դեպքում, եթե նրանք արձագանքել են կառավարության գործողություններին և փոխազդել են բացասական փոփոխություններին: Ընդ որում, հաջողության հասնելու միջոցներից մեկը եղել է միջազգային կազմակերպությունների հետ համագործակցությունը: Ռեակտիվ գործողությունների այլ տեսակի համար, հատկապես մարդու իրավունքների կամ կոռուպցիայի դեմ պայքարի ոլորտում ՅԿ-ներն իրականում չեն հասնում որոշակի դրական փոփոխության, բայց լրացնում են տեղեկատվության պակասը, հսկողություն են իրականացնում հիմնահարցերի նկատմամբ, բարձրացնում են խնդիրներ ու պահպանում զգոնություն: Նրանց կողմից հնչեցված հարցերը կարող են նաև արժանանալ միջազգային կազմակերպությունների, արտասահմանյան առաքելությունների ուշադրությանը, բարձրացվել կառավարության մակարդակով կամ արտացոլվել երկրի գնահատման զեկույցներում: Ընդհանուր առմամբ ՅԿ-ները դրական համարում ունեն: Յարցվողներից մեկը ՅԿ-ների դերը երկրում համեմատել է միջազգային կազմակերպությունների դերի հետ. նրանք չեն առաջացնում մեծ փոփոխություն, բայց իրավիճակը կարող էր ավելի վատ լինել, եթե նրանք չլինեին:

Յարցվողներից մեկի կարծիքով իրավապաշտպան, հանրային շահերի պաշտպանությամբ զբաղվող, կոռուպցիայի դեմ պայքարող ՅԿ-ների արդյունավետությունը սահմանափակ է, քանի որ նրանք մարզինալացվում են կառավարության գործադրած ջանքերի պատճառով: Մի քանի տարի շարունակ այս կազմակերպություններից որոշներին խոչընդոտել են իրենց կարծիքները հայտնելուց և տեղեկատվություն տարածելուց զանգվածային լրատվամիջոցների միջոցով, նրանց աշխատանքը նորմալ չի լուսաբանվել և նրանց հրապարակավ մեղադրել են արտասահմանյան շահերին ծառայելու մեջ: Որոշ ժամանակ նրանք զրկված են եղել անգամ որոշ դոկոր կազմակերպությունների ֆինանսավորումից, որոնք հիմնականում խուսափում էին հովանավորել նրանց գործունեությունը, որպեսզի չարժանանան կառավարության դժգոհությանը: Ուստի, նման թշնամական մթնոլորտում չի կարելի ակնկալել արդյունավետության ավելի բարձր մակարդակ:

Որոշ դոկորներ գտնում են, որ Յայաստանի ՅԿ-ները հիմնականում կողմնակալ են իրենց գործողություններում: Նրանց կարծիքով ՅԿ-ները չպետք է լինեն կողմնակալ, մինչդեռ, քանի որ վերջիններս չեն սահմանում օրակարգը, այլ հիմնականում արձագանքում են ուրիշների օրակարգին, կառավարությունը կամ ընդդիմությունը նրանց մղում են տարբեր կողմնապահ ուղղություններով: Այդուհանդերձ, ՅԿ-ները կարող են

բաղաբականացվել և եթե ցանկանում են, որ իրենց բարձրացրած հարցը լուծվի, անգամ չեն կարող խուսափել բաղաբականության հետ առնչվելուց, քանի որ լուծումը հաճախ կախված է բաղաբական գործիչներից: Բացի դրանից, պրոբլեմների մեծ մասը, անգամ դրանց եռությունը կախված է բաղաբական իրողությունից: Այնուամենայնիվ, քանի որ ՀԿ-ները ցանկանում են խորանալ ավելի շատ պրոբլեմի եռության, քան դրա հետևանքների մեջ, նրանց մեղադրում են «բաղաբականացված» կամ «ընդդիմադիր» լինելու մեջ: Բաղաբականության մեջ ներգրավվելու մտավախությունը համարվում է իրավական մշակույթի խնդիր, ելնելով խորհրդային ժառանգությունից, երբ օրենքը մեկնաբանվում էր «ըստ օրենքի տառի», որտեղ գրված է, թե ՀԿ-ները չպետք է ներգրավված լինեն բաղաբականության մեջ:

ՀԿ-ների արդյունավետության և ներգործության վրա ազդող մյուս պատճառը նրանց կախվածությունն է ծրագրերի ֆինանսավորումից, քանի որ երբեմն ՀԿ-ներն իրենց առաքելությունը կապում են դոնորների կողմից առաջադրվող խնդիրների հետ և իրենց գործունեությունն արդյունքում մտնում է մասնատված ու թերի: Մեկ այլ խնդիր է գիշումների գնալու պրակտիկան, որը զգալիորեն նվազեցնում է ՀԿ-ների գործողությունների կարևորությունն ու հաճախականությունը և թուլացնում նրանց դերը հասարակության մեջ: Բացի այդ, պայթարը այսպես կոչված «ՀԿ-ների ակումբների» և դոնորների միջև և միևնույն դրամաշնորհների համար մասնատում է ՀԿ համայնքը:

Դոնորները մեծապես ընդունում են, որ հաջողակ ՀԿ-ները հարկ է, որ լինեն պրոֆեսիոնալ, հաստատակամ և շահագրգիռ կողմերի շրջանում ճանաչված, ստիպեն որոշակի փոփոխություններ կատարել առանց կառավարության հետ թշնամանալու, իմանան հանրության, բարձրաստիճան պաշտոնյաների և դոնորների հետ խոսելու և աշխատելու ձևը, ներգրավվեն համայնքների մեջ և բարձրացնեն շահագրգիռ կողմերի իրազեկությունը: Չնայած որոշ ՀԿ-ներ կարծում են, թե իրենց ձայնը լսելի չի դառնա կառավարության կողմից, միջազգային կազմակերպությունների կարծիքով այն փաստացիորեն լսելի կլինի, եթե նրանք համառորեն պայթարեն և բավականաչափ նվիրված լինեն իրենց նպատակներին հասնելու գործում:

Դոնորների կարծիքով որոշ ՀԿ-ներ հավատացած են, թե իրենց դերը կառավարության որոշումներին/գործողություններին հակադրվելն է, պրոբլեմները բացահայտելը, և ստիպելը, որ դրանք լուծվեն: Մյուսները սահմանափակ քննադատության են արժանացնում կառավարությանը, քանի որ մտավախություն ունեն, թե իրենց կհամարեն «բաղաբականացված» կամ «ընդդիմադիր»:

Հայաստանի ՀԿ-ների խնդիրներից մեկն այն է, որ նրանք հաճախ ի վիճակի չեն քննադատող և աջակցող լինել միևնույն ժամանակ: Ասելն ու բղավելը տարբեր մեթոդներ են և կարող են ունենալ տարբեր արդյունքներ: Կառուցողական որևէ բան ասելը նաև ենթադրում է լուծումների առաջադրում, իսկ բղավելը մարդկանց ինչ-որ բան անելու մտադրությունից ետ է պահում: Կառավարությունը ավելի լրջորեն է ընդունում այն քննադատությունը, որն ընկալվում է որպես հավասարակշռված և կառուցողական: Պաշտոնյաներն ավելի դյուրությամբ կարող են համաձայնվել ՀԿ-ների հայտարարությունների ու զեկույցների հետ, եթե դրանք քննադատության հետ մեկտեղ ընդունեն, որ օրինակ հիմնախնդիրները կապված են ոչ միայն բաղաբական կամքի բացակայության, այլ նաև առկա այլ հարցերի հետ, ինչպիսին է պաշտոնյայի կարողությունների մակարդակը, ֆինանսական սահմանափակումները կամ տեխնիկական խնդիրները կամ եթե քննադատության տոնը ավելի համագործակցային լինի, քան հակամարտություն առաջացնող:

Միջազգային կազմակերպությունների որոշ ներկայացուցիչներ առաջարկել են, որ կառավարության հետ իրենց հարաբերություններում ավելի հաջողակ լինելու համար ՀԿ-ները սովորեն անմիջապես բացասաբար չարձագանքել հարցերին, այլ ավելի իրազեկվեն, մանրամասնորեն ուսումնասիրեն փաստերը, զարգացնեն ողջամիտ փաստարկներ, դառնան ավելի կառուցողական և ջանան լինել ավելի անաչառ և քննադատելու հետ մեկտեղ ողջունեն կառավարության քայլերը դրական փոփոխությունների ուղղությամբ:

Կան կառավարության հետ աշխատելու բազմաթիվ ռազմավարություններ: Հնարավոր է ընդունել ավելի համագործակցային աշխատանք, ձեռնպահ մնալ հրապարակավ քննադատելուց, ավելի շուտ հարցերը լուծել նամակներ ուղարկելով կամ մասնակցելով կառավարության ստեղծած հանրային խորհուրդներում և օգտագործել այդ ֆորումը հանրային մտահոգության հարցեր բարձրացնելիս: Մյուս ձևը քննադատելն է

կամ հրապարակավ այլ քայլ ձեռնարկելը և ստիպելը, որ դոնորները քաղաքականապես սատարեն այդ դիրքորոշմանը: Երկու ձևն էլ կարող են հաջություն բերել:

Պետական կառույցներ

Համաձայն պետական կառույցների ներկայացուցիչների, ՀԿ-ների արդյունավետությունը կախված է ոչ թե ֆինանսներից, այլ աշխատանքի հանդեպ նրանց վերաբերմունքից: ՀԿ-ների մեծ մասը Հայաստանում արդյունավետ չեն աշխատում: Այդ կազմակերպությունները, որ ստեղծվել են ավելի շուտ դրամաշնորհների հետամուտ լինելու, քան գաղափարներ խթանելու համար, հաջողակ չեն և չունեն անհրաժեշտ ազդեցություն: Նրանք չեն առաջնորդվում նպատակներով, իրենց մղումներն ու ոգևորությունը կորում են ֆինանսավորման պակասի պատճառով: Շատերը չէ, որ շարունակում են իրենց նպատակներն իրականացնել առանց ֆինանսավորման:

Մյուս մարտահրավերները, որ բացասաբար են անդրադառնում արդյունավետության վրա և թուլացնում են ՀԿ-ների ներգործությունը, վստահության պակասն է և հանրության մեջ անբավարար ազդեցությունը, հանրային իրազեկության ցածր մակարդակը, սեփական անկախության անբավարարությունը դոնորներից կախված լինելու պատճառով, անբավարար չեզոքությունն ու անկողմնակալությունը, ծրագրեր իրականացնող մարդկանց պրոֆեսիոնալիզմի պակասը, պետական մարմինների հետ համագործակցելու մշակույթի անբավարարությունը, ՀԿ հատվածի մասնատվածությունը և այլն: Դոնորները հաճախ ներմուծում, իսկ ՀԿ-ներն իրականացնում են հայ իրականության համար օտար ու ոչ պատշաճ գաղափարներ, որոնք ազդում են նրանց ծրագրերի արդյունավետության վրա: ՀԿ-ներն իրենք հաճախ ոչ ճիշտ ընկալում ունեն սեփական դերակատարության մասին, չեն ծառայում ՀԿ-ի դերին և հիմնականում օգտվում են կազմակերպության կարգավիճակից ֆինանսներ ներգրավելու համար:

Պետական պաշտոնյաներից մեկն արտահայտել է այն կարծիքը, թե ՀԿ-ների արդյունավետությունը կախված է համայնքի համար բարձրացված հարցերի կարևորությունից և վճռորոշ է, որ կազմակերպությունները բարձրացնեն առավել կոնցետրացիոնալ բնույթի հարցեր, քան իջնեն կոնկրետ գործերի և անձանց մակարդակին: Մյուս տեսակետն այն է, որ ՀԿ-ները կարող են վճռորոշ դերակատարություն ունենալ որպես «զսպող և հավասարակշռող» օղակ և վերահսկել կառավարության գործողությունները, մասնավորապես՝ մոնիտորինգի ենթարկել միջազգային ֆինանսավորում ստացած կառույցի ծախսերը կառավարության կառույցներում: Ուժեղ ՀԿ-ները պետք է լինեն վճռորոշ և սկզբունքային:

Պետական կազմակերպությունները հետաքրքրված են ՀԿ հատվածի արդյունավետությամբ և առկա են արդյունավետ համագործակցության օրինակներ: Համագործակցությունը կարող է գործուն լինել և լավ արդյունքներ ունենալ, երբ հետաքրքրությունները անկեղծ են և միտված՝ դրական փոփոխությունների: Խիստ կարևոր է, որ ՀԿ-ները ներգրավված չլինեն քաղաքական գործընթացներում և նրանց նախաձեռնությունները չվերափոխվեն կուսակցության գործելակերպի և լոբբիզմի: Կարծիք կա, թե որոշ ՀԿ-ներ Հայաստանում անցնում են այդ սահմանը և վճռական են քաղաքական գաղափարախոսության տարածման մեջ:

Մի պաշտոնյայի կարծիքով Հայաստանի մի քանի ՀԿ-ներ արդյունավետ են գործում իշխանությունների վրա ներազդելու, փոփոխություններ բերելու, մարդկանց օգնելու և հետաքրքիր աշխատանք կատարելու առումով: Կան դեպքեր, երբ ՀԿ-ներին հաջողվել է համախմբվել և միավորվել պետական իշխանությունների վրա ներազդելու նպատակով, որպեսզի վերջիններս փոխեն ոչ շահավետ որոշումները: Պաշտոնյաներից մեկը նշել է 1-2 լուրջ փոփոխություն 1.5-2 տարվա ընթացքում: Այնուամենայնիվ, քանի որ ՀԿ-ներն ընդհանուր առմամբ չունեն իրական գաղափարներ, բավարար ցանկություն, խանդավառություն, հետևորդների բազմություն և, համապատասխանաբար, քաղաքացիական նախաձեռնություն, միշտ չէ, որ նրանք հաջողակ են:

Հարցվողներից մեկը ՀԿ-ներին բաժանել է 3 խմբի՝ ըստ նրանց արդյունավետության աստիճանի. ակտիվ ՀԿ-ներ, որ աշխատում են օրենքի համապատասխան և արդյունավետ են գործում, ոչ ակտիվ ՀԿ-ներ, որ առանձնապես աչքի չեն ընկնում, քանի որ չունեն համապատասխան ռեսուրսների բազա և ՀԿ-ներ, որ ակտիվ են, բայց ներգրավված են անօրեն գործունեության մեջ և փոխանակ

հասարակության զարգացմանը նպաստելուն, «սադրում են բացասական միտումներ և վերաբերմունք»:

Պետական կառույցների ներկայացուցիչների մոտ միասնական տեսակետ չկա կառավարության հետ ՀԿ-ների ակնկալվող հարաբերությունների հարցում: Որոշ պատասխանողներ կարծում են, թե ՀԿ-ները պետք է անկախ լինեն և կարողանան երկակի դերակատարություն ունենալ՝ հանդես գալով և ընդդիմության, և կառավարությանն աջակցողի դիրքերից, լինեն և գործընկեր, և ծառայեն որպես զսպող և հավասարակշռող մեխանիզմ կառավարության համար: Մյուսները առավել այն կարծիքին էին, թե ՀԿ-ները պետք է բավականին սերտորեն աշխատեն կառավարության հետ և արտահայտում էին իրենց պատրաստակամությունը համագործակցել ցանկացած ՀԿ-ի հետ, որը գործակցելու հետաքրքրություն է ցուցաբերում, ունի միևնույն նպատակները, պատրաստակամ է աջակցել համապատասխան պետական կառույցին իր օրակարգն իրականացնելու գործում ու ամրապնդելու տվյալ կառույցի հանդեպ վստահությունը:

Կառավարության հետ համագործակցության և գործընկերության փորձը համարվում է ՀԿ հատվածի թուլություններից մեկը և վճռորոշ խոչընդոտ է ՀԿ-ների զարգացման ու նրանց աշխատանքի արդյունավետության ճանապարհին: ՀԿ-ները շատ չեն օգտվում պետական կառույցների հետ համագործակցության / աշխատանքի այնպիսի մեխանիզմներից, ինչպիսիք են զանգվածային լրատվամիջոցները, նամակների քարոզարշավը, հեռախոսազանգերը, տեղեկատվական թերթիկները և այլն: ՀԿ-ներն ավելի շատ գերադասում են գոռոզալ և բողոքել, ինչը համակրանք չի առաջացնում ո՛չ լայն հանրության, ո՛չ էլ պետական հաստատությունների շրջանում:

Պաշտոնյաներից մեկը նշել է, որ իրենք կցանկանային, որ ՀԿ-ներն ավելի ակտիվորեն ներգրավվեին որոշումների կայացման գործընթացում, ավելի շատ նախաձեռնություն ցուցաբերեին՝ կառավարության գործողություններին ավելի մանրակրկիտ հետևելով, նրանց ավելի ակտիվորեն անհանգստացնելով: Կառավարությունը կցանկանար ունենալ ՀԿ-ների մեկնաբանություններն ու մտահոգություններին կամ հանրային կարծիքին ծանոթ լինել համապատասխան խնդիրների հարցում որոշում կայացնելուց առաջ: Օրենքների նախագծերը գետնիցում են համապատասխան նախարարությունների ինտերնետային կայքերում, ինչը հնարավորություն է տալիս ՀԿ-ներին ծանոթանալ և դիտողություններ անել օրինագծերի վերաբերյալ, քանի որ ներկայումս նախարարներից պահանջվում է, որ նրանք համապատասխան ոլորտների իրավական ակտերը քննարկեն ՀԿ-ների հետ: ՀԿ-ներն անգամ կարող են լրբքինգ անել և հասնել նրան, որ իրավական ակտերի նախագծերը նախարարությունների կողմից իրենց ուղարկվեն էլեկտրոնային փոստով:

Հարցվողներից մեկի կարծիքով ՀԿ-ները պետք է ակտիվ լինեն իրավական փաստաթղթեր մշակելիս և հետաքրքիր գաղափարներ զարգացնելիս, մասնավորապես <Հասարակական կազմակերպությունների մասին> ՀՀ օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին օրենքի կապակցությամբ, որը ներկայումս փոփոխության է ենթարկվում: Հարկ է, որ ՀԿ-ներն ունենան միասնական մոտեցում և սույն օրենքում փոփոխություն կատարեն իրենց շահերին ծառայելու ուղղությամբ:

Կուսակցություններ

Կուսակցությունների կարծիքով ՀԿ-ները կարևոր դեր են կատարում, որն այնուամենայնիվ կարճաժամկետ կտրվածքով էական արդյունք չի գրանցում: ՀԿ-ների համար կարևոր է գտնել և իրականացնել շրջադարձային ծրագիր, որը կարող է բերել երկրում իրավիճակի փոփոխություն: Կա կարծիք, որ եթե ՀԿ-ները համախմբվեն, կարող են լուրջ փոփոխություններ առաջ բերել ներկա իրավիճակում և երկու մեծ խնդիր լուծել երկրում՝ օրինակ՝ ապահովել քաղաքատարկայիների ազատումը և անկախ հեռուստատալիք Ա1+-ի բացումը: Օրինակ, մի խումբ ՀԿ-ներ կարող են ստեղծել հեռարձակման արբանյակային ալիք և ֆինանսավորում ստանալ միջազգային համայնքից՝ բացատրելով անկախ տեղեկատվություն ստանալու կարիքը:

Կուսակցությունների ներկայացուցիչներն այն կարծիքին են, թե արդյունավետության հասնելու համար ՀԿ-ների հիմնական մարտահրավերներից մեկը կառավարության մարմինների փակ գործելաճան է: ՀԿ-ներին հաճախ մերժում են տեղեկատվություն հատկացնել:

Որոշ ՅԿ-ներ ջանում են համագործակցել ՀՀ Ազգային Ժողովի հետ լոբբինգի իրենց ջանքերում, այնուամենայնիվ, ոչ մի պատասխանատվություն կամ փորձ չկա ՅԿ-ներին որոշումների կայացման գործընթացում ներգրավելու առումով: ՀՀ Ազգային Ժողովում ընթացել են ընդամենը մի քանի քննարկումներ, որոնց ՅԿ-ներ են հրավիրվել, ինչն, իրականում, եղել է ընդդիմադիր խմբակցության ճնշման արդյունք:

ՉԼՄ-ներ

Լրատվամիջոցների ներկայացուցիչները կարծում էին, թե Հայաստանում ՅԿ-ները նույն դերը չեն կատարում, ինչ արևմտյան երկրներում և հարկ կա ստեղծելու ավելի կայուն մեխանիզմ՝ պաշտպանելու քաղաքացիական իրավունքները և զսպելու պետական պաշտոնյաներին: Չանզվածային լրատվամիջոցներն ի վիճակի են աջակցել ամրապնդելու ՅԿ-ների դիրքերը և նրանց արդյունավետությունը, եթե նրանք հասկանան հասարակության զարգացման գործում ՅԿ-ների կարևորությունը:

ՅԿ-ների արդյունավետությունը գնահատելու առումով կոնկրետ չափանիշ չկա: Որոշները չափում են այն ստացված դրամաշնորհների, մյուսները՝ անդամների, այլոք՝ գործունեությունների ու ծրագրերի թվով: Կա կարծիք, թե ՅԿ արդյունավետությունը պետք է չափել աշխատանքի արդյունքով և այն չափով, որքանով հասարակությունը զգում է այն: Հայաստանում ՅԿ-ներն ավելի արդյունավետ են մարդկանց աջակցելու գործում, մարդու իրավունքները, շրջակա միջավայրը և այլ շահերը պաշտպանելով, այնուամենայնիվ, այս նվաճումները զգալի չեն:

Յնչել է տեսակետ, որ ՅԿ-ները կարող են որոշ ներգործություն ունենալ, քանի որ նրանք ինստիտուցիոնալացնում են սոցիալական ակնկալիքները և համախմբում հանրությանը: Մյուս կողմից կասկածի տեղիք է տալիս ինչ որ բան փոխելու իշխանությունների ցանկությունը:

Կարծիք է հայտնվել, թե որոշ ՅԿ-ներ, մասնավորապես նրանք, որ գործում են կառավարությանը կից, նույն վարքագիծն են դրսևորում, ինչ խորհրդային տարիներին: Ակնկալվում է, որ կոլեկտիվ կերպով դիմելու դեպքում, իշխանությունները կարող են արձագանքել նման ինդիանքին և ակնկալվող փոփոխություն առաջ բերեն: Իրականում, շատ փոփոխություններ ուղղված են և/կամ պարտադրված են կառավարության կողմից, այսինքն իշխանությունները որոշ հարցեր են բարձրացնում իրենց առջնադաս ՅԿ-ների միջոցով և հետո արձագանքում են դրանց, ցույց տալով, թե իրենք լուծում են բարձրացված հարցերը: Կառավարությանն ուղղած ծրագրերի օրինակների թվում են համալսարանի կոռուպացիայի պրոֆեսորների դեմ պայքարելուն ուղղված ուսանողների գործողությունը: Ձևական առումով կարել է ասել, որ նման ՅԿ-ները ներգործություն ունեն, սակայն այն ավելի շուտ կեղծ ազդեցություն է: Մյուս խմբի՝ ընդդիմադիր տեսակետներ ունեցող ՅԿ-ների ներգործության աստիճանը գրեթե գրոյի է հավասար, քանի որ կառավարությունը կամք չի դրսևորում այս խմբի կողմից առաջադրված որևէ փոփոխություն կատարելու: Երրորդ խմբի ՅԿ-ները, որոնք բևեռացված չեն, ի վիճակի են որոշակի, չնայած ոչ այնքան զգալի ազդեցություն գործելու:

Ուժեղ և սկզբունքային ՅԿ-ներն ի վիճակի են ներգործել, եթե նրանք իսկապես նպատակադրված են դա անել: Ներգործությունը կարող է ապահովված լինել ներգրավելով քաջ և սկզբունքային անձանց, ովքեր կարող են բացահայտել հարցեր, դրանք անկողմնակալ ձևով վերլուծել ու բարձրացնել հանրության և պետական իշխանությունների օրակարգ: Մինչդեռ հակառակը, կարող է լինել ՅԿ, որը պնդի, թե եվրոպական արժեքների կրող է և մրցանակ տա մի հանցագործ օլիգարխի, որը ոչ մի իրական կապ չունի եվրոպական արժեքների հետ:

Լրատվամիջոցների ներկայացուցիչների մեջ կա ընկալում, թե Հայաստանի միայն մի քանի ՅԿ-ներ են, որ ինտեգրված չեն իշխանությունների հետ, չունեն երիտասարդ կոմունիստների աշխատելաճ և կարող են խիզախորեն բարձրաձայնել ինդիանքներն ու պաշտպանել սեփական տեսակետները:

ԵՇՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ինչպես ավելի վաղ նշված էր հրապարակման մեջ, ուսումնասիրության նպատակն է եղել վեր հանել ՅԿ հատվածի զարգացմանն ուղղված բազմազան կարծիքներն ու

տեսակետները: Հետազոտությունը բացահայտել է արտաքին միջավայրի հետ կապված մի շարք մարտահրավերներ, ինչպիսին իրավական շրջանակն է, որը հավանաբար կարող է նյութ հանդիսանալ համապատասխան բարեփոխմանն ուղղված շահերի պաշտպանության համար: Այն նաև բացահայտել է ՀԿ-ների մի շարք թույլ կողմեր, որոնք ազդում են նրանց աշխատանքի և հասարակության մեջ ունեցած ճանաչման վրա:

ԹԻՀԿ-ը ձեռնպահ է մնում ողջ ՀԿ հատվածը բարելավելուն ուղղված առաջարկություններ ներկայացնելուց՝ հիմք ընդունելով շահագրգիռ կողմերից ստացված գաղափարները: Այնուամենայնիվ, կարծում ենք, որ բարձրացված պրոբլեմներից շատերի լուծումը կախված է հենց ՀԿ-ների իրավասությունից ու կարողությունից, և ցանկացած կազմակերպություն, որ ճանաչում է սեփական թերությունները կարող է միջոցներ ձեռք առնել բարելավելու իր գործունեությունը:

Հավելված 1. ՀԿ-ՆԵՐԻՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ՀԱՐՑԱՇԱՐ

Կարողությունների վերաբերյալ հարցում

Անուն _____ Կազմակերպության անուն _____

-

Պաշտոն _____ Էլ. հասցե _____

-

Հեռախոս _____ Հասցե _____

-

Եթե սույն հարցման մեջ նշված որևէ տեղեկություն պարունակվում է տարեկան հաշվետվության մեջ կամ Ձեր ինտերնետային կայքում, շնորհակալ կլինենք, եթե մեզ տրամադրեք դրա պատճենը կամ կատարեք համապատասխան հղում կայքին:

1. Նախնական տեղեկություն.

ա. Քանի՞ աշխատող (լրիվ դրույթով) ունի Ձեր կազմակերպությունը:

բ. Ձեր կազմակերպությունը անդամակցություն ունի՞: Եթե այո, ինդրում ենք նշել կազմակերպության անդամների թիվը:

գ. Որքա՞ն են կազմել Ձեր կազմակերպության 2008թ. եկամուտները և ծախսերը:

դ. Ի՞նչ աղբյուրներից եք ստացել Ձեր ֆինանսավորումը 2008-ին: Խնդրում ենք նշել ֆինանսավորման աղբյուրների մասնաբաժինը տարեկան բյուջեում (օրինակ՝ 15% մասնավոր նվիրատվություններ):

_____ Հայաստանի Հանրապետության կառավարություն

_____ Միջազգային կազմակերպություններ (Համաշխարհային բանկ, ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագիր և այլն.)

_____ Օտար երկրների կառավարություններ (ԱՄՆ ՄՉԳ, Բրիտանական կառավարություն և այլն)

_____ Մասնավոր նվիրատվություններ

_____ Անդամավճարներ

_____ Ձեռնարկատիրական գործունեությունից ստացվող եկամուտ

_____ Մասնավոր հատված

_____ Այլ (խնդրում ենք նշել _____)

ե. Զանի՞ ֆինանսավորվող ծրագիր ե՞ք իրականացրել 2008-ին _____

զ. Զանի՞ չֆինանսավորվող ծրագիր (կամավոր գործունեություն) ե՞ք իրականացրել 2008-ին _____

2. Ձեր կառույցը Հայաստանում գործում է որպես.

- Հասարակական կազմակերպություն
- Հիմնադրամ
- Միջազգային կազմակերպության մասնաճյուղ (խնդրում ենք նշել _____)
- Այլ (խնդրում ենք նշել _____)

3. Խնդրում ենք դասակարգել Ձեր կազմակերպությունը՝ նշելով գործունեության հետևյալ տեսակները.

- Ծառայության մատուցում
- Հսկողություն/մոնիտորինգ
- Հանրային շահերի պաշտպանություն
- Սոցիալական շարժում
- Հետազոտական / քաղաքականության ուսումնասիրության կենտրոն
- Դրամաշնորհների տրամադրում
- Կրթություն / իրազեկության բարձրացում
- Մասնագիտական միություն
- Այլ (խնդրում ենք նշել _____)

Ցանկության դեպքում Ձեր կազմակերպության գործունեության տեսակների վերաբերյալ ավելի շատ մանրամասներ կարող եք տրամադրել ստորև:

4. Խնդրում ենք նշել Ձեր կազմակերպության գործունեության բոլոր ոլորտները.

- Երիտասարդության հիմնահարցեր
- Մարդու իրավունքներ
- Հանրային քաղաքականություն
- Հումանիտար օգնություն
- Համայնքի զարգացում
- Երեխաների / ընտանիքի հիմնահարցեր
- Կանանց հիմնահարցեր
- Տնտեսական զարգացում
- Շրջակա միջավայր / Էկոլոգիա
- Առողջական, բժշկական խնդիրներ
- Հաշմանդամության հիմնահարցեր
- Կրթություն
- Արվեստ, մշակույթ
- Գիտություն, տեխնոլոգիա
- Գյուղատնտեսություն
- Չանգվածային լրատվամիջոցներ
- Միջազգային հարաբերություններ
- Ազգային փոքրամասնություններ
- Փախստականների հիմնախնդիրներ
- Սպորտ, ազատ ժամանց
- Այլ (խնդրում ենք նշել _____)

Ցանկության դեպքում Ձեր կազմակերպության գործունեության ոլորտների վերաբերյալ ավելի շատ մանրամասներ կարող եք տրամադրել ստորև:

-
- 5 Որպես վերջին հարցի լրացում, ինդիկում ենք նշել այն մեթոդները, որոնցով աշխատում եք, որպեսզի իրականացվեն առաջադրված նպատակները.
- ա. Դուք դիտարկո՞ւմ կամ հրապարակայնացնո՞ւմ եք ընտրովի պետական մարմինների գործողությունները (օրինակ՝ ՀՀ Նախագահ, Ազգային ժողով, տեղական ինքնակառավարման մարմիններ և այլն)
 - բ. Դուք դիտարկո՞ւմ կամ հրապարակայնացնո՞ւմ եք այլ պետական հաստատությունների գործողությունները (օրինակ՝ ոստիկանություն, դատախազություն, կարգավորող հանձնաժողովներ, մաքսային ծառայություն, հարկային ծառայություն և այլն)
 - գ. Դուք իրականացնո՞ւմ եք դիտորդություն ընտրությունների ժամանակ
 - դ. Դուք մշակո՞ւմ և խթանո՞ւմ եք վարքագծի կանոնների ընդունում այլ ՀԿ-ների, իշխանությունների, գործարար հատվածի, լրատվամիջոցների և այլ կազմակերպությունների կողմից
 - ե. Դուք կատարո՞ւմ եք հետազոտություններ պարբերական գնահատումների ձևով Ձեզ համար հետաքրքրություն ներկայացնող ոլորտներում
 - զ. Դուք կատարո՞ւմ կամ կազմակերպո՞ւմ եք հետազոտություն հատուկ հիմնախնդիրների վերաբերյալ՝ դրանց ի հայտ գալուն պես
 - է. Դուք նախագծո՞ւմ կամ առաջարկո՞ւմ եք նոր օրենքներ և / կամ քաղաքականության փոփոխություններ
 - ը. Դուք ներկայացնո՞ւմ եք դատական հայցեր կամ իրականացնում ներկայացուցչություն դատարանում
 - թ. Դուք կրթո՞ւմ եք Ձեր անդամներին մամուլի հաղորդագրությունների, հրապարակումների և այլ միջոցներով
 - ժ. Դուք կրթո՞ւմ եք հանրությանը մամուլի հաղորդագրությունների, հրապարակումների և այլ միջոցներով
 - ի. Դուք տարածո՞ւմ եք տեղեկություն Ձեր հիմնական աջակիցների շրջանում
 - լ. Դուք կազմակերպո՞ւմ եք բոյկոտներ և նման այլ գործողություններ
 - խ. Դուք կազմակերպո՞ւմ եք բողոքի ցույցեր
 - ծ. Դուք մասնակցո՞ւմ եք բողոքի ցույցերի
 - կ. Դուք խթանո՞ւմ եք գործող օրենքների կիրառումը
 - հ. Դուք համակարգո՞ւմ կամ համախմբո՞ւմ եք այլ ՀԿ-ներին
 - ձ. Դուք աջակցություն և / կամ անվճար ռեսուրսներ տրամադրո՞ւմ եք ՀԿ-

ներին

- դ. Դուք տրամադրում եք ծառայություններ շարքային քաղաքացիներին
- ճ. Այլ (խնդրում ենք նշել _____):

Ցանկության դեպքում Ձեր կազմակերպության գործունեության ավելի շատ մանրամասներ կարող եք տրամադրել ստորև:

6. Ձեր կազմակերպությունը վարքագծի կանոններ ունի: Ի՞նչ հարցեր և հարաբերություններ է այն կանոնակարգում:

7. Դուք հրատարակում եք տարեկան հաշվետվություններ: Ունե՞ք ինտերնետային կայք: Ի՞նչ հաճախականությամբ եք այն թարմացնում: Ուրիշ ի՞նչ միջոցներով եք ապահովում Ձեր գործողությունների թափանցիկությունը և հաշվետվողականությունը Ձեր անդամների և աջակիցների առջև:

Ներգործության գնահատում

1. Որո՞նք եք համարում Ձեր կազմակերպության ամենաուժեղ կողմերը և ինչպե՞ս եք դրանք օգտագործում:

2. Որո՞նք են Ձեր կազմակերպության ամենալուրջ արտաքին և ներքին մարտահրավերները (նշեք մինչև 3 մարտահրավեր): Խնդրում ենք դասավորել ըստ առաջնահերթության:

Արտաքին

- #1 _____
- #2 _____
- #3 _____

Ներքին

- #1 _____
- #2 _____
- #3 _____

3. Խնդրում ենք ավելի մանրամասն բացատրեք նշված մարտահրավերներից յուրաքանչյուրը: Որո՞նք են դրանց հիմնական պատճառները:

4. Ի՞նչ հատուկ գործողություններ եք իրականացրել, իրականացնում կամ իրականացնելու՝ հաղթահարելու նշված մարտահրավերներից յուրաքանչյուրը:

5. Դուք կարծում եք, որ Ձեր կազմակերպության խնդիրները շա՞տ են տարբերվում ուրիշ նման կազմակերպությունների կամ ամբողջ ՀԿ ոլորտի խնդիրներից:

6. Ձեր կազմակերպությունը արդյոք համագործակցո՞ւմ է ուրիշ ՀԿ-ների հետ, որոնք աշխատում են նույն հիմնախնդիրների վրա: Ձեր կազմակերպությունը գտնո՞ւմ է համագործակցությունը օգտակար: Իսկ եթե չեք համագործակցում այլ կազմակերպությունների հետ, ինչո՞ւմ ենք բացատրել, թե ինչու:

7. Ձեր կազմակերպությունը օգտագործո՞ւմ է հատուկ գնահատման ցուցանիշներ, որոնք ցույց կտային, թե արդյոք կազմակերպությունն արձանագրում է առաջընթաց իր նպատակների իրականացման գործում: Եթե ոչ, ինչպիսի՞ ցուցանիշներ կկարողանայիք օգտագործել, որոնք ցույց կտային, թե արդյոք գործերը վատանում կամ լավանում են Ձեր գործունեության ոլորտում:

8. Ձեր կարծիքով որքանո՞վ է արդյունավետ Ձեր կազմակերպության գործունեությունը: Ի՞նչ ներգործություն են ունենում դրանք: Արդյո՞ք դրանք բերում են փոփոխությունների, ազդեցություն ունենում իշխանության վրա կամ օգնում մարդկանց:

9. Կա՞մ էլի ինչ-որ բան, որ կցանկանայիք ավելացնել ՀԿ հատվածի, դրա մարտահրավերների կամ դրա արդյունավետության վերաբերյալ:

Այլ դերակատարներ

1. Ի՞նչ կազմակերպությունների հետ եք աշխատում (ՀԿ-ներ, դոնոր կազմակերպություններ, լրատվամիջոցներ, պետական կառույցներ, և այլն)

ՀԿ-ներ՝ _____
Դոնոր կազմակերպություններ՝ _____
Լրատվամիջոցներ՝ _____
Պետական կառույցներ՝ _____
Այլ՝ _____

2. Ուրիշ ի՞նչ կազմակերպությունների հետ կցանկանայիք աշխատել և ինչո՞ւ:

3. Կա՞ն այլ կազմակերպություններ, որ մեզ կառաջարկեիք ներգրավել այս ուսումնասիրության մեջ:

ՀԿ-ներ՝ _____
Դոնոր կազմակերպություններ՝ _____
Լրատվամիջոցներ՝ _____
Պետական կառույցներ՝ _____
Այլ՝ _____

Հավելված 2. ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ ՈՒՂՎԱԾ ՀԱՐՑԱՇԱՐ

1. Ի՞նչ չափանիշով եք առաջնորդվում ընտրություն կատարելիս, թե ինչ ՀԿ կամ ծրագիր ֆինանսավորել: Ինչի՞ վրա եք մասնավորապես ուշադրություն դարձնում:
2. Ձեր կարծիքով որո՞նք են ՀԿ-ների հիմնական մարտահրավերները: Կարո՞ղ եք ավելի մանրամասն բացատրել այդ մարտահրավերներից յուրաքանչյուրը: Որո՞նք են դրանց հիմնական պատճառները:
3. Ձեր կարծիքով որո՞նք են ՀԿ-ների ուժեղ և թույլ կողմերն ընդհանրապես: Ինչո՞վ են առանձնանում այն ՀԿ-ները, որոնց ֆինանսավորում եք:
4. Ձեր կարծիքով, որքանո՞վ են արդյունավետ ՀԿ-ներն ընդհարապես: Նրանց հաջողվո՞ւմ է արդյոք առաջ բերել փոփոխություններ, ներգործություն ունենալ իշխանությունների վրա կամ օգնել մարդկանց:
5. Ի՞նչ հատուկ ցուցանիշներ եք կիրառում ցույց տալու, որ Ձեզնից դրամաշնորհ ստացած կազմակերպությունները առաջընթաց են գրանցել իրենց նպատակներին հասնելու հարցում:
6. Ինչպե՞ս եք մոնիտորինգի ենթարկում Ձեզնից ֆինանսավորում ստացող կազմակերպություններին: Ինչպե՞ս եք նպաստում ՀԿ-ների գործունեության թափանցիկությանն ու հաշվետվողականությանը:
7. Ի՞նչ կառաջարկեք ՀԿ-ներին, որ հաղթահարեն իրենց հիմնական մարտահրավերներն ու նպաստեն նրանց արդյունավետությանը:
8. Ի՞նչ ՀԿ-ների եք ֆինանսավորում: Որո՞նք են նրանց հիմնական գործունեությունը: Դուք ավելի շատ նրանց ֆինանսավորում եք իրենց գործունեության տեսակի, թե՞ աշխատանքի որակի համար:
9. Կա՞նք էլի ինչ-որ բան, որ կցանկանայիք ավելացնել ՀԿ ոլորտի, դրա մարտահրավերների կամ արդյունավետության վերաբերյալ:
10. Կա՞նք այլ կազմակերպություններ, որ մեզ կառաջարկեիք ներգրավել այս ուսումնասիրության մեջ:

ՀԿ-ներ՝ _____
 Դոկտոր կազմակերպություններ՝ _____
 Լրատվամիջոցներ՝ _____
 Պետական կառույցներ՝ _____
 Այլ՝ _____

**Հավելված 3. ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՈՆՅԱՆԵՐԻՆ, ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ ԵՎ
ԼՐԱՏՎԱՄԻՋՈՑՆԵՐԻՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ՀԱՐՑԱՇԱՐ**

1. Ի՞նչ կարծիք ունեք ՀԿ-ների մասին ընդհանրապես և, մասնավորապես, այն ՀԿ-ների մասին, որոնց հետ առնչվում եք:
2. Ի՞նչ դեր պետք է ունենան ՀԿ-ները Հայաստանում: Ի՞նչ դեր են խաղում իրականում:
3. Ձեր կարծիքով, որքանով են արդյունավետ ՀԿ-ները ընդհարապես: Նրանց հաջողվում է արդյոք առաջ բերել փոփոխություններ, ազդեցություն ունենալ իշխանությունների վրա կամ օգնել մարդկանց:
4. Ձեր կարծիքով ՀԿ-ները բավարար չափով թափանցիկ և հաշվետվողական են:
5. Ձեր կարծիքով որո՞նք են ՀԿ-ների մարտահրավերները:
6. Կարո՞ղ եք ավելի մանրամասն բացատրել այդ մարտահրավերներից յուրաքանչյուրը: Որո՞նք են դրանց հիմնական պատճառները:
7. Ձեր կարծիքով որո՞նք են ՀԿ-ների ուժեղ և թույլ կողմերը:
8. Ո՞ր ՀԿ-ների հետ եք առնչվում ավելի հաճախ: Ի՞նչպես: Ի՞նչ գործունեություն են իրականացնում նրանք:
9. Կա՞ ելի ինչ-որ բան, որ կցանկանայիք ավելացնել ՀԿ ոլորտի, դրա մարտահրավերների կամ արդյունավետության վերաբերյալ:
10. Կա՞ն այլ կազմակերպություններ, որ մեզ կառաջարկեիք ներգրավել այս ուսումնասիրության մեջ:

ՀԿ-ներ՝

Դոկտոր կազմակերպություններ՝

Լրատվամիջոցներ՝

Պետական կառույցներ՝

Այլ՝

Հավելված 4. ՊԱՏԱՍԽԱՆՈՂՆԵՐԻ ՑՈՒՑԱԿ

ՀԿ-ներ

1. «Աբիլեա» ավտովարորդների իրավունքների պաշտպանության կենտրոն ՀԿ
2. «Արագա» բարեգործական ՀԿ
3. «Արմավիրի զարգացման կենտրոն» ՀԿ
4. «Հայաստանի հելսինկյան կոմիտե» ՀԿ
5. «Հանուն կայուն մարդկային զարգացման ասոցիացիա» ՀԿ
6. «Քաղաքացիական զարգացման և համագործակցության հիմնադրամ» հիմնադրամ
7. «Սյունիքի քաղաքացիական հասարակության զարգացման կենտրոն» ՀԿ
8. «Քաղաքացիական հասարակության ինստիտուտ» ՀԿ
9. «ՀՀ Փաստաբանների պալատ» ՀԿ
10. «Խոսքի ազատության պաշտպանության կոմիտե» ՀԿ
11. «Համայնքների ֆինանսիստների միավորում» ՀԿ
12. «Էկոլուր» տեղեկատվական ՀԿ
13. «Եվրոպական Ինտեգրացիա» ՀԿ
14. «Ընդդեմ իրավական կամայականության» ՀԿ
15. «Ինֆորմացիայի ազատության կենտրոն» ՀԿ
16. «Մարդու իրավունքների և ժողովրդավարության ինստիտուտ» ՀԿ
17. «Մարդկային զարգացման միջազգային կենտրոն» ՀԿ
18. «Ընտրությունը բռն է» ՀԿ
19. Ժուռնալիստների «Ասպարեզ» ակումբ ՀԿ
20. «Սպառողների իրավունքների պաշտպանություն» ՀԿ
21. «Պրոֆեսիոնալները հանուն քաղաքականության հասարակության» ՀԿ
22. «Հետաքննող լրագրողներ» ՀԿ
23. «Ա. Դ. Սախարովի անվան մարդու իրավունքների պաշտպանության հայկական կենտրոն» ՀԿ
24. «Պետական կարիքների գոհեր» ՀԿ

Դոնոր/միջազգային կազմակերպություններ

1. Ամերիկյան փաստաբանների ընկերակցության իրավունքի գերակայության նախաձեռնություն
2. Կասալս Ենդ Ատշիեյթս Ինք.
3. Քաունթերփարթ Ինթերնեշնլ Հայաստան
4. Եվրոպայի վերակառուցման և զարգացման բանկ
5. Եվրասիա համագործակցության հիմնադրամ
6. ԵԱՀԿ Երևանյան գրասենյակ
7. Բաց հասարակության հիմնադրամներ – Հայաստան
8. Համաշխարհային բանկ
9. ՄԱԶԳ
10. ԱՄՆ ՄԶԳ

Պետական կառույցներ

1. ՀՀ Արդարադատության նախարարություն իրավաբանական անձանց պետական ռեգիստրի գործակալություն
2. ՀՀ կառավարության աշխատակազմ
3. ՀՀ նախագահին կից հանրային խորհուրդ
4. Վանաձորի քաղաքապետարան
5. Երևանի քաղաքապետարան
6. ՀՀ գլխավոր դատախազություն

Կուսակցություններ

1. «Հայ Ազգային Կոնգրես» կուսակցությունների դաշինք
2. «Ժառանգություն» կուսակցություն

ՉԼՍ-ներ

1. «Առավոտ» օրաթերթ
2. «Գոլոս Արմենիի» օրաթերթ
3. «Հայկական ժամանակ» օրաթերթ
4. «Հ2» հեռուստաընկերություն
5. «7 օր» կայք